



GÖTEBORGS UNIVERSITET  
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildningen

Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

## Boende för hållbar utveckling

Jämförelse av kunskapsområdet boende i svensk hem- och konsumentkunskap  
och finsk huslig ekonomi

Louise Olsson  
Johanna Prytz

LAU 350, Människan i världen  
Handledare: Helena Åberg  
Examinator: Marlene Johansson  
Rapportnummer: HT05-2820-07

## Abstract

<b>Institution</b>	Institutionen för hushållsvetenskap
<b>Författare</b>	Louise Olsson och Johanna Prytz
<b>Titel</b>	Boende för hållbar utveckling. Jämförelse av kunskapsområdet boende i svensk hem- och konsumentkunskap och finsk huslig ekonomi.

---

<b>Bakgrund</b>	Vi har genomfört en förstudie med resa till Finland, för att få ökad kunskap om landets styrdokument och läroböcker i huslig ekonomi. Vi har även intervjuat en lärarutbildare i Sverige för att få hennes syn på boendeområdet.
<b>Syfte</b>	Vårt syfte med arbetet är att jämföra kunskapsområdet boende i det svenska ämnet hem- och konsumentkunskap med huvudmomentet hem och miljö i finsk huslig ekonomi.
<b>Frågeställningar</b>	Hur beskrivs kunskapsområdet boende i kursplaner för ämnena hem- och konsumentkunskap och huslig ekonomi? Hur beskrivs kunskapsområdet boende i läroböcker för ämnena hem- och konsumentkunskap och huslig ekonomi?
<b>Problem</b>	Vi upplever att kunskapsområdet boende i hem- och konsumentkunskap får stå tillbaka för övriga områden och perspektiv i ämnet. Detta är synd, då vi uppfattar att det finns stor potential att lära för hållbar utveckling i boendeundervisning.
<b>Material</b>	De tre senaste svenska styrdokumenterna i hem- och konsumentkunskap och motsvarande i finsk huslig ekonomi. Två förekommande läroböcker i hem- och konsumentkunskap och två i huslig ekonomi.
<b>Metod</b>	Vi har utfört textanalys utifrån ett didaktiskt analysinstrument av materialet inom området boende samt dess miljöaspekt i ett hållbarutvecklingsperspektiv. Det framkomna resultatet har sedan jämförts mellan de två länderna.
<b>Slutsats</b>	Kunskapsområdet boende kan, med fördel för lärande för hållbar utveckling, behandlas ämnesövergripande tillsammans med övriga områden i hem- och konsumentkunskap och integrerat med andra skolämnen. Elevernas egna frågor fokuseras.
<b>Nyckelord</b>	boende, hållbar utveckling, hem- och konsumentkunskap, huslig ekonomi, ämnesövergripande undervisning

## **Förord**

Detta examensarbete har vi, två lärarstudenter med inriktning på hem- och konsumentkunskap och svenska, gemensamt arbetat fram. Vi har genomfört alla delar tillsammans för att få så bred förståelse för ämnet som möjligt. Tiden för arbetet har utnyttjats effektivt även om tänkande och skrivande tar tid. Detta arbete är avsett att spegla de kunskaper och den erfarenhet som vi äger i slutfasen av vår utbildning även om ämnesområdet har legat både inom och i utkanten av vår förförståelse. Vi är tacksamma för all positiv, konstruktiv respons. Vi vill tacka vänliga och hjälpsamma lärarutbildare vid Helsingfors universitet då vi inte hade kunnat genomföra vår boendejämförelse utan deras hjälp. Givetvis vill vi även tacka för, en för uppsatsen nödvändig, finansiering av studieresan till Finland.

*Louise Olsson & Johanna Prytz, Mölndal 2006-01-06*

<b>Inledning</b>	5
<b>Syfte</b>	8
Frågeställningar	8
<b>Litteraturgenomgång</b>	8
Hållbar utveckling – vision och politisk viljeinriktning	8
Mål inom hållbar utveckling	8
Boendeområdets ursprung, nutid och framtid	10
<b>Metod och material</b>	11
Förstudier	11
Urval ur material	11
Metoder	12
Tillvägagångssätt för textanalys	12
Analysinstrument	12
Tillvägagångssätt för jämförelse	12
Metoddiskussion	13
<b>Resultat del 1</b>	13
Styrdokumentanalys	14
Svensk Lgr80	14
Finsk LP85	15
Svensk Kpl94	15
Finsk LP94	16
Svensk Kpl00	17
Finsk LP04	18
Slutledning	20
<b>Resultat del 2</b>	21
Läroboksanalys	22
Presentation av jämförda och analyserade läromedel	22
Hem- och konsumentkunskap	22
Hem- och konsumentkunskap för dig	23
Smaskens!	25
Mat hälsa miljö	26
<b>Slutsats och förslag på vidare forskning</b>	33
<b>Referenser</b>	34
<b>Bilaga</b>	37

## Inledning

I den svenska skolan har det obligatoriska ämnet hem- och konsumentkunskap fyra kunskapsområden: mat och måltider, konsumentekonomi, boende och social gemenskap (Skolverket, 2000a). ”Dessa kunskapsområden integreras till en meningsfull helhet som människan har att hantera i hushållet” (ibid., s. 19). Kunskapsområdena ska utgå ifrån verklighetsnära situationer i hemmet och elevers frågor och nyfikenhet (Skolverket, 2000b, s. 28). Undervisningen ska genomsyras av fyra perspektiv: hälsa, resurshushållning, jämställdhet och kultur (ibid.). Eleverna har hem- och konsumentkunskap i 118 timmar under grundskolan (Skolverket, 2000a). Den finska läroplanen i motsvarande obligatoriska ämne, huslig ekonomi, innefattar fyra huvudmoment: familjen och livet tillsammans med andra, näringen och matkulturen, konsumenten och det föränderliga samhället och hem och miljö (Utbildningsstyrelsen, 2004a). Finska elever har 154 timmar i huslig ekonomi under grundskolan (Utbildningsstyrelsen, 2004b).

Vår jämförelse mellan hem- och konsumentkunskap och huslig ekonomi omfattar styrdokument (läroplaner/kursplaner) för ämnet och läroböcker. En läroplan är en förordning som utfärdas av regeringen och som ska följas. I den svenska läroplanen beskrivs verksamhetens värdegrund och uppdrag samt mål och riktlinjer för det pedagogiska arbetet (Skolverket, 2006). I Sverige finns en gemensam läroplan för det obligatoriska skolväsendet och därutöver enskilda kursplaner i varje ämne. Detta system har tillämpats sedan 1994 med läroplan, Lpo94, och kursplan, Kpl94. Läroplanen dessförinnan, Lgr 80, innefattade även riktlinjer för respektive ämne (nuvarande kursplaner). Den svenska läroplanen innefattar mål och riktlinjer men säger ingenting om hur dessa skall uppnås (Richardson, 2004). När Lgr80 kom, hade den som motiv att få högstadiet mer sammanhållet om än öka elevernas studieval exempelvis inom temaarbeten. Lgr80 tillkom i en tid då skolk och stökighet var aktuell och ett sätt att lösa problemet var att tillämpa anpassad studiegång (Richardson, 2004). Lpo94 omfattar nu, för första gången, hela det obligatoriska skolväsendet. Kpl94 och Kpl100 bygger båda på Lpo94. Nyheter i Kpl100 är större fokus på värde- och miljöfrågor och källkritik och i hem- och konsumentkunskap kunskap-i-handling istället för den traditionella uppdelningen i teori och praktik (Skolverket, 2000b).

Styrdokumentssituationen i Finland liknar principen för Lgr80 och den rådande finska läroplanen, LP04, innefattar även riktlinjer för varje enskilt ämne. Föregångaren till LP04 var LP94 som följde på LP85. Turkki, professor vid Helsingfors universitet – utbildningslinjen för lärare i huslig ekonomi, skriver i kapitlet om läroplansförändringar i *Upplevelser och levnadskonst*. Hon sammanfattar de förändringar som har skett LP94 efter LP85: ”ett väsentligt drag i den aktuella reformen är att man vill göra uppfattningen om läroämnet huslig ekonomi mångsidigare, inte egentligen genom att utöka lärostoffet, utan genom att fördjupa kunskaperna och sträva efter större helheter” (Aho, 1995, s. 30). Turkki talar om att huslig ekonomi har en tradition som tvärvetenskapligt ämne och lämpar sig för integration med andra läroämnena. Hon betonar att undervisningen med reformen i LP94 söker nya miljöer: ”reformen förutsätter ett nytt tänkande, beträffande läromedel, och kräver att man söker inlärningsmiljöer också utanför klassrummet (ibid.). Den finska läroplanen från 1994, LP94, var kortare än nästkommande LP04 och gav större frihet till lokala myndigheter att själva utforma ramar för undervisningen. LP04 är mer tydlig och konkret om än mer behavioristisk än den föregående (personlig kommunikation med lärarutbildare vid Helsingfors universitet, 2005-11-23).

Den finska skolan har första plats i PISA 2003 inom områdena läsförståelse och matematik. PISA står för Programme of International Students Assessment och är ett OECD-projekt som syftar till att undersöka i vilken grad länders utbildningssystem bidrar till kunskapsbyggandet hos femtonåriga elever (OECD, 2005). De finska skoleleverna presterar bra resultat, den finska lärarkåren har hög status och att utbilda sig till lärare är populärt och utbildningen har stor forskningsanknytning (Läraryrket, 2005). Dessa projekt figurerar i media och talar för hur landets utbildnings- och skolpolitik är gentemot de övriga OECD-länderna och detta gör oss intresserade av hur det ser ut i vårt grannland, Finland.

Det finska läroämnet huslig ekonomi har fascinerat oss alltsedan Göteborgs universitet och Institutionen för hushållsvetenskap gästbesöktes av lärarutbildare från Helsingfors universitet i början på vår lärarutbildning. En genomförd finsk undersökning visar att eleverna ökar sin miljömedvetenhet och sitt hållbarhetstänkande genom skolämnet huslig ekonomi (Seppänen, 2001, s. 6). Anna-Maria Niskanen, en av två översättare av det finska läromedlet *Mat hälsa miljö* värderar, i en artikel i *Hushållsvetaren*, den finska lärobokens potential i den svenska skolan: ”jag kan tänka mig att hemkunskapslärare i Sverige, och de övriga nordiska länderna, kan ha nytta och nöje av boken om man till exempel önskar behandla Norden som ett temaområde”. Hon hoppas ”... dock att lärarna inte lämnar sin egen kreativitet åt sidan, utan tar idéer och omarbetar det riktiga materialet efter egna önskemål” (Niskanen, 2002).

Finland har svenska som ett officiellt språk. En studieresa till Finland och Helsingfors planerades av oss i syfte att figurera som en förstudie till rapporten men också i att öka vår kunskap om det finska läroämnet huslig ekonomi och boendeområdet i förhållande till hållbar utveckling. Väl genomförd hade studieresan givit oss vetskap om vilka läroböcker och styrdokument som präglar den finska skolans undervisning i huslig ekonomi och även hur lärare arbetar i praktiken. Detta gav värdefull kunskap som inte går att läsa sig till. Här fick vi, som blivande ämneslärare, möjlighet att knyta värdefulla kontakter för fortsatt samarbete och eventuellt utbyte med finska skolor.

En förstudie inför vår uppsats var att intervjua en lärarutbildare för ämnet hem- och konsumentkunskap. Detta för att få vidgade kunskaper inom området. Hon anser att boende är viktigt, kärnan i hushållet, vilket inte går att bortse ifrån. Hon tycker att boende ligger i tiden och hur man bor är nära sammanknutet med ens identitet. Lärarutbildaren berättar vidare om när barn börjar skolan, förändrar sina egna rum till elevrum med det viktigaste som talar om var de befinner sig i livet, ett skrivbord. Ungdomar anpassar sina rum inför vuxenvärlden. Lärarutbildaren, vi har talat med, ställer sig delvis kritisk till den vanligt förekommande uppgiften ”klippa och klistra ihop din lägenhet” då elevernas eget framtida boende kan ligga väldigt långt fram i tiden. Ingen vet ju egentligen vilken kunskap som behövs om fem år. Hon vet att elever som har olika behov och man ska som lärare anpassa sin undervisning därefter och att det finns många elever tycker klippa-och-klistra-uppgiften är rolig och givande utifrån den grundutbildning de har fått, intresse och tillgången på tid. Lärarutbildaren berättar vidare om det svenska boendeområdets funktionell-rationella arv, är värt att betona då detta finns djupt förankrat i ämnet och undervisningen av hem- och konsumentkunskap. Det finns inget rätt och fel i val av uppgifter men hon menar på att boendeområdet är stort och har många vinklar. Hon påpekar dock att det inte står någonting i kursplanen för hem- och konsumentkunskap om vilka uppgifter som eleverna ska genomföra. Lärarutbildaren anser att boende inte bara behöver röra inomhusmiljön. Det viktigaste är att elevernas egna intressen ligger till grund för undervisningen. Vidare ger hon lämpliga förslag på mer närliggande uppgifter som kan vara att förändra ett rum/kök/ett tredje rum som fiket, lekplatsen. Fler tänkbare uppgifter skulle kunna vara läxor i städning och tvätt, diskussion av

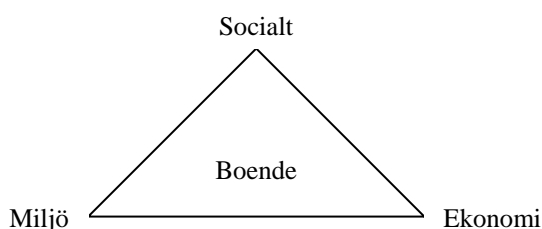
lokala förändringar i infrastruktur, bebyggelse, utbredning av köpcentra, anlägga ett historiskt perspektiv, köp- slit och släng, energifrågor genom vattenåtgång vid lång duschning etc. Lärarutbildaren talar även om användandet av dagstidningar i undervisningen kan vara något som hon er som fördelaktigt. (Personlig kommunikation, 5 december, 2005).

I en notis i *Svenska Dagbladet*, SvD, skrivs följande om en traditionell inom boende, en så kallad klippa-och-klistra-uppgift: "Ett stående projekt för realskolans elever 15-16 år gamla var att 'sätta bo'. Uppgiften var att först för ett angivet belopp (4000 kronor i mitten på 50-talet) möblera ett hem med alla tillbehör, smakfullt och praktiskt. Det skulle finnas bild och pris på varje sak ner på detaljnivå" (Aspeqvist, 2005). I rapporten, *Boende och miljö i hemkunskapsundervisningen* från 1985, visas att det finns en oro över undervisningen inom området boende och miljö. "Boende och miljöundervisningen inom hemkunskapen i grundskolan, så väl som inom hushållslärover utbildningen, har sedan någon tid tillbaka ofta upplevts som problematisk och fått en alltmer undanskymd plats" (Börjesson & Shanahan, 1985, s 2). Undersökningen bygger bl.a. på intervjuer med elever som visade sig vara positivt inställda till den så kallade "klippa-och-klistra-uppgiften". Det framkom att "temaarbeten om att välja möbler och inredning för en mindre lägenhet samt göra en kostnadsberäkning uppskattades mycket av eleverna" (ibid., 23).

Skolverket genomförde våren 2003 den största nationella utvärderingen av grundskolan hittills. Huvudsyftet var att ge en helhetsbild av måluppfyllelsen i grundskolan. I den *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003*, NU-03, menar en tredjedel av lärarna i hem- och konsumentkunskap att de inte upplever att det finns tillfredsställande utrustning för undervisning i boende (Skolverket, 2004a, 47). Lärarnas eventuella frustration, som framgår i NU-03, när det gäller boendeområdet behöver mildras för att främjas elevers måluppfyllelse i hem- och konsumentkunskap.

Vi har valt att arbeta med kunskapsområdet boende, då vi upplever att boendeundervisningen får stå tillbaka för övriga kunskapsområden i hem- och konsumentkunskap. En undersökning som främst behandlar konsumentekonomins bearbetning i hemkunskap, *Kunskap för vardagslivet. Hushållsekonomi och konsumentkunskap*, visar att mat är det område som prioriteras högst i ämnet (Klingander & Edström, 1996). Inom hem- och konsumentkunskap behandlas ofta boendeområdet genom att elever får tilldelat en fiktiv summa pengar och får inreda en lägenhet genom att göra urklipp ur tidningar, kataloger etc. och klistra ihop detta till sin framtida bostad. Vårt antagande och vår utgångspunkt för jämförelserna, är att boende undervisningen går på rutin och till stor del är traditionell i hem- och konsumentkunskap. Denna tanke har vuxit fram genom våra erfarenheter i den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU, inom lärarutbildningen. I denna jämförelse mellan hem- och konsumentkunskap och huslig ekonomi kommer vi att behandla kunskapsområdet boende relaterat till hållbar utveckling. Vår syn på boende utgår från ett hållbarhetstänkande där vi har placerat boende i mitten, som hjärtat, i en modell för hållbar utveckling. Modellen består av en triangel där miljömässiga, ekonomiska och sociala aspekter finns vid respektive udd, se figur 1.

## Fel!



Figur 1: Hållbarhetstriangel utifrån boende (Sara Svarfvar, Lutherhjälpen, personlig kommunikation, 11 november, 2005).

## Syfte

Syftet med arbetet är att jämföra kunskapsområdet boende i ämnet hem- och konsumentkunskap i Sverige med ämnet huslig ekonomi i Finland såsom det beskrivs i ett urval kursplaner och läroböcker. Jämförelsen innefattar hela boendeområdet och dess relation till samhällets vision om hållbar utveckling.

## Frågeställningar

- Hur beskrivs kunskapsområdet boende i kursplaner för ämnena hem- och konsumentkunskap och huslig ekonomi?
- Hur beskrivs kunskapsområdet boende i läroböckerna för ämnena hem- och konsumentkunskap och huslig ekonomi?

## Litteraturgenomgång

### Hållbar utveckling – vision och politisk viljeinriktning

I Bruntland Kommissionens FN-rapport beskrivs begreppet hållbar utveckling för första gången. Deras definition av hållbar utveckling innebär ”en hållbar utveckling tillgodoser dagens behov utan att kompromissa med möjligheten för kommande generationer att tillgodose sina behov” (Världskommissionen om Miljö och utveckling, 1987, s. 43). Vidare förklarar regeringen grunderna att hållbar utveckling: ”visionen om hållbar utveckling är i grunden en fråga om värderingar och livssyn. Därför behövs mer information och utbildningar i dessa frågor” (Regeringskansliet, 2003, s. 8). Dessutom kan: ”Hållbar utveckling ... bara uppnås vid globalt och regionalt samarbete. Nationella insatser behövs inom naturresurser, människors hälsa och kompetens samt infrastruktur och bebyggd miljö” (Regeringskansliet, 2003, s. 4). Individerna kan alltså inte ensam bära ansvaret för hållbar utveckling men utgör en viktig del.

### Mål inom hållbar utveckling

År 1972 hölls en FN-konferens i Stockholm om den mänskliga miljön. Tjugo år senare, 1992, följde FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio (Regeringen, 2002). Mötet blev start för handlingsprogrammet Agenda 21 med mål att uppnå hållbar utveckling på jorden inför det kommande millenniet. I handlingsprogrammet står att skolor bör engagera elever i



kunskapsbildning för en god miljö och att ländernas läroplaner bör innefatta miljö- och utvecklingsfrågor (Skolverket, 1999). Utifrån Agenda 21 lade Sverige fram Kretsloppspropositionen 1992-93 för att leda in samhället i en kretsloppsanpassad utveckling. Målet med propositionen var att övergå till förnybara resurser, använda mer energisnåla processer, återanvända och återvinna (Regeringen, 1992/93).

År 1996 höll FN en andra världskonferens om boende, bebyggelse och stadsutveckling, Habitat II. Mötet mynnade ut i Habitatagendan med de två globala målen ”en rimlig bostad åt alla” och ”en hållbar utveckling av städer och samhällen” (Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat, et.al, 2001, s 6). Det senaste världstoppmötet om hållbar utveckling hölls i Johannesburg år 2002. Då fastslog FN åtta millennieutvecklingsmål som ska ha uppnåtts senast år 2015. De så kallade millenniemålen har tre övergripande syften som rör fattigdomsbekämpning, hållbar produktion och konsumtion och minskat nyttjande av naturresurser (Regeringskansliet, 2003). Sverige har utifrån dessa mål utarbetat en nationell politik för hållbar utveckling. Regeringen tog redan år 1999 fram femton nationella miljökvalitetsmål i arbetet för hållbar utveckling på miljösidan (Miljömålsrådet, 2005). Den svenska hållbarhetspolitiken omfattar utöver miljömål även mål rörande social trygghet, hälsa, utbildning och konsumtion (Regeringskansliet, 2003/04).

I Skolverkets skrift *Överenskommet!*, finns det samlat fem dokument om internationella överenskommelser med FN samlade, vilka ligger till grund för läroplan och kursplan i skolan. Dokumenten behandlar de mänskliga rättigheterna, barns rättigheter, utbildning för internationell förståelse, undervisning i miljöfrågor och undervisning för barn i behov av särskilt stöd. I fjärde dokumentet definieras miljöundervisning:

Rätt uppfattad skall miljöundervisning utgöra en allsidig, livslång fostrning som lätt kan anpassas till snabba scenväxlingar i en värld av hastiga förändringar. Den skall förbereda den enskilda människan för livet genom att göra henne medveten om de stora problem i dagens värld och genom att ge henne de färdigheter och egenskaper som krävs för att hon skall kunna spela en produktiv roll i arbetet på att förbättra levnadsvillkoren och vårda miljön med tillbördig förändring i etiska världen (Skolverket, 1999, s. 109-110).

I Skollagens portalparagraf kan utläsas följande: ”Alla som verkar inom förskolan, skolan och vuxenutbildningen skall främja aktningen för varje människas egenvärde och vår gemensamma miljö” (Utbildningsdepartementet, 1985, § 2). Den nuvarande läroplanen för grundskolan, Lpo94, behandlar både enskilt miljöperspektiv och lärande för hållbar utveckling i stort:

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. ---Genom ett miljöperspektiv får de [eleverna] möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen skall belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 7-8).

Ur Utbildnings- och kulturdepartementets slutbetänkande som publicerats i serien Statens offentliga utredningar, *Att lära för hållbar utveckling*, talas om vikten av engagemang och handlingskompetens för hållbar utveckling:

Handlingskompetens är ett centralt begrepp i en utbildning för hållbar utveckling. Det inkluderar både kunskap om utvecklingen och vilja att påverka denna. Utbildningen för hållbar utveckling kan således inte stanna vid att ge individen kunskaper om tillstånden i världen utan måste även underlätta för individen att känna engagemang och vilja att handla för att påverka utvecklingen i en hållbar riktning (SOU 2004:104, s. 72).

Utbildning för hållbar utveckling innefattar även problemlösning och kritiskt tänkande. Gångbara undervisningssätt är elevdemokratiskt och tvärvetenskapligt (SOU 2004:104). Den historiska aspekten på innehållet i undervisningen har ett syfte då en utveckling bara kan förklaras över tid. Det är viktigt att ”innehållet spänner över lång sikt från dåtid till framtid och från det globala till det lokala”. Dessutom är det fördelaktigt för lärande för hållbarhet om ”lärandet är verklighetsbaserat med nära och täta kontakter med natur och samhälle” (ibid., s. 73).

### **Boendeområdets ursprung, nutid och framtid**

Undervisningen i hemkunskap har sina rötter i ”den övergripande målsättningen att förbättra sociala och ekonomiska förhållanden i storstädernas snabbt växande antal av arbetarhem” (Lundh, 1983, 22-49; Börjesson & Shanahan, 1985, 2). Hygien och ordning och reda var det ursprungliga motivet för boendeundervisning:

Undervisning i hygien var en viktig del av denna undervisning som främst inriktades på praktiskt matlagningsarbete och kostfrågor. Tidigt riktades emellertid också intresset på undervisningen i boende och miljöfrågor under mottot snygghet, renlighet, sparsamhet, trevnad och omtanke. På 1930-talet stärktes intresset för boende och miljöundervisningen. Bidragande orsaker var framför allt funktionalismens och taylorismens genombrott (Börjesson & Shanahan, 1985, s 2).

Dagens kunskapsområde boende har vidgats till att omfatta inte bara boendet utan även hemmet. I *Kommentarer till grundskolans kursplaner och betygskriterier* kan man läsa att kunskapsområdet social gemenskap, vilket tillkom med Kpl100, medförde att begreppet bostad byttes ut mot termen hem. Ett hem är så mycket mer än ett tak över huvudet och genom att använda benämningen hemmet inkluderas även bostadens sociala delar (Skolverket, 2000b).

I framtiden är det möjligt att för hem- och konsumentkunskap får ansvar för lärande för hållbar utveckling. Edman, aktuell statlig utredare kring hållbar konsumtion, talar om att ”ladda om” hem- och konsumentkunskapsämnet. Han föreslår att skolämnet hem- och konsumentkunskap ska vara ansvariga för undervisning om hållbar konsumtion” (SOU 2005:51).

Det som gör hem- och konsumentkunskapen unik är kombinationen av övning i omsorg och tekniskt rationellt tänkande, effektivitet, sparsamhet etc. Det finns en strävan i ämnet att kombinera det bästa från två världar: Att på olika sätt hushålla med resurser samtidigt som de mänskliga värdena, inrymda i begreppet omsorg, ges hög prioritet (SOU 2005:51, s. 40).

## Metod och material

I nedanstående text redogör vi för vårt tillvägagångssätt för att kunna besvara frågeställningarna. Först förklaras hur vi gick tillväga för att samla finskt material genom en studieresa. Därefter följer hur vi vidgade vår förståelse inom kunskapsområdet boende genom intervju med lärarutbildare i hem- och konsumentkunskap. Urvalet presenteras i enskilt stycke. Därefter redovisar vi hur resultatet tillkom genom textanalys, med hjälp av ett didaktiskt analysinstrument, och påföljande jämförelse av materialet.

### *Förstudier*

Vi har genomfört en studieresa till Finland och besökt Helsingfors universitet och lärarutbildningen för huslig ekonomi. Dessutom besökte vi tre olika grundskolor. Två av skolorna hade elever med svenska som modersmål och den tredje skolan hade en profil för hållbar utveckling. Alla elever i den finska skolan läser svenska som främmande språk. Syftet med resan var att undersöka vilka styrdokument och läroböcker som präglar den finska grundskolans läroämne huslig ekonomi.

För att öka vår förståelse inom boendeområdet intervjuade vi en lärarutbildare i hem- och konsumentkunskap vid Göteborgs universitet (personlig kommunikation, 5 december, 2005). Syftet med intervjun var att dels djupa, dels bredda, vår förståelse för ämnet och få svar på hur en lärarutbildare i hem- och konsumentkunskap och boende ser på området då det inte finns så mycket skrivet om kunskapsområdet boende. Frågorna var sända i förväg till respondenten och vi förde anteckningar under intervjun (se bilaga). Materialet skickades tillbaka till respondenten för bekräftelse före inlämning av manus.

### *Urval av material*

Vi har analyserat de tre senaste styrdokumenterna för hem- och konsumentkunskap, d.v.s. Lgr80, som även innefattar riktlinjer för 'hemkunskap', Kpl94 och Kpl100. De tre senaste finska styrdokumenterna i huslig ekonomi, som vi också har analyserat, är LP85, LP94 och LP04. Dessa läroplaner innefattar riktlinjer för huslig ekonomi. Vi har även analyserat nedanstående fyra läroböcker, två i hem- och konsumentkunskap och två i huslig ekonomi. Alla fyra böckerna används i dagens undervisning i respektive land.

Algotsson, S. & Eriksson, G. (2003). *Hem- och konsumentkunskap för dig*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Hedelin, A., Olofsson, M., Sjöholm, E., Arvidsson, K. (2005). *Hem- och konsumentkunskap*. Malmö: Interskol.

Immonen, P., Lämätäinen, A., Palojoki, P. (2005). *Smaskens!* Första upplaga 2002. Borgå: Söderström & C:o Förlags Ab.

Niskanen, A-M & Rönnström, B. (2001). *Mat, hälsa, miljö*. Första svenska upplagan. Esbo: Schildts förlag.

## *Metoder*

Vi valde att arbeta med metoderna textanalys och jämförelse för att besvara våra frågeställningar om hur kunskapsområdet boende beskrivs i kursplaner och läroböcker för hem- och konsumentkunskap och i läroplaner och läroböcker i huslig ekonomi.

### *Tillvägagångssätt för textanalys*

Liljestrand, docent vid Umeå universitet, beskriver textanalys ur ett stilistiskt synsätt: Textanalysens två steg är analys och syntes. Analys är egentligen ett grekiskt ord som antyder att man plockar isär något, medan syntes tvärtom syftar på att man sätter ihop något. Analys innebär med den terminologin att man studerar texten både på den lokala och den globala nivån” (Liljestrand, 1993, s. 162). Vi har studerat delar och helhet parallellt i styrdokument och läroböcker, vilket enligt Liljestrand är textanalys både på en lokal och global nivå.

Med hjälp av textanalys av styrdokument och läroböcker, utifrån nedanstående didaktiska analysinstrument, fick vi fram infallsvinklarna vad, hur och varför utifrån boendeområdet samt dess miljöaspekt i ett hållbarutvecklingsperspektiv. Styrdokumentanalysen underlättades av vad-frågan, svar på hur existerade knappt och varför var svårt att utläsa. Svar på frågorna vad och hur rörande boende utlästes ofta i läroböckerna genom instruktioner och scheman och var därmed lättare omskriva till referat i resultatet. Varför var svårare att påvisa utan direkta citat och har, framförallt i läroboksanalysen, redovisats genom citat. Svaren på de didaktiska frågorna fann vi i lokala delar av texten, helheten jämfördes sedan inom länderna och länderna emellan genom en slutledning för vardera resultat.

### *Analysinstrument*

Vi valde att analysera styrdokumenterna och läroböckerna utifrån ett utarbetat didaktiskt analysinstrument. De tyska didaktikerna Jank och Meyer definierar didaktik på följande sätt:

- vem som skall lära sig
- vad man skall lära sig
- när man skall lära sig
- med vem man skall lära sig
- var man skall lära sig
- hur man skall lära sig
- genom vad man skall lära sig
- varför man skall lära sig
- för vad man skall lära sig (Uljens, 1997, s. 17).

De didaktiska frågorna vi oftast har stött på under utbildningen är vad man ska lära sig, hur man ska gå tillväga och varför man ska lära sig. Vad, hur och varför är också de frågor vi valde att bygga vår textanalys på.

### *Tillvägagångssätt för jämförelse*

För att kunna jämföra det som framkommit vid textanalysen valde vi att utforma en tabell för styrdokumentanalysen. I tabellen för styrdokument lade vi svenska och finska styrdokument bredvid varandra då vi såg större likheter över tid mellan de båda ländernas styrdokument (Lgr80/LP85, Kpl94/LP94, Kpl100/LP94) än att i tabellen jämföra ländernas styrdokument med varandra (Lgr80, Kpl94, Kpl100/LP85, LP94, LP04). I tabellen gjorde vi vidare analys av

den framkomna löpande texten i resultatet. Därefter drog vi intressanta slutsatser i en slutledning. I detta avsnitt kunde vi också jämföra utvecklingen i boende- och miljöområdet inom länderna.

Vid jämförelsen av läroböckerna valde vi också att sammanställa det som framkommit vid textanalysen i en tabell. I tabellen kunde vi analysera de två svenska läroböckerna för sig och de två finska för sig. Detta valde vi att göra av den anledning att vardera lands läroböcker är mer innehållsmässigt lika en svensk och en finsk lärobok. Vi jämförde därefter läroböckerna länderna emellan i en slutledning och drog intressanta slutsatser i detta avsnitt.

## **Metoddiskussion**

Studieresan till Finland skulle vara till hjälp för materialinsamlande, vilken den var, men vi insåg att vi behövde ytterligare material för att kunna besvara våra frågeställningar blev e-post och vanlig postgång räddningen. Det medförde dock en viss försening i vår tidsplanering.

Tanken var från början att läroboksanalysen skulle spegla boendeområdet historiskt utifrån de olika styrdokumenterna men pga. brist på äldre finska läroböcker valde vi istället att analysera de läroböcker som bygger på de två senaste läroplanerna i huslig ekonomi. Detta medförde att vi fick möjlighet att begrunda hur dagens finska läromedel kan komma svensk undervisning till fördel och tvärtom.

Vi har valt att använda metoden jämförelse trots att metoden, enligt Ejvegård, är en svår metod då det inte rakt av går att jämföra två olika samhällsföreteelser (Ejvegård, 2003). Han ser dock fördelar med metoden vid internationella jämförelser: ”Vitsen med jämförelserna är att man vill förklara en viss företeelse i t.ex. sitt eget land genom att jämföra sitt land med ett annat, som man har en hel del fakta om” (Ejvegård, 2003, s. 41). Svårigheterna ligger i, enligt Ejvegård, ”att man kan bli negativt överraskad genom komparationsmetoden; det jämförda kanske inte var jämförbart i slutändan och svaren på frågeställningarna uteblir” (ibid.). Det gäller alltså att ha mycket fakta om det som ska jämföras, exempelvis om landet. Detta stämde in på oss till viss del, då vi hade svårigheter att få tag på fakta om huslig ekonomi i Sverige. Därför planerade och genomförde vi en studieresa till Finland. Resan gav den förförståelse som vi saknade men väckte många nya frågor.

Svårigheten i textanalysen av styrdokument och läroböcker har varit att urskilja analysinstrumentets didaktiska frågor, vad, hur och varför i texten. Svar på vad-frågan har varit lätt att finna, hur-frågan blev svårare i styrdokumentanalysen och varför var allra krångligast att utläsa i båda analyserna. Detta är synd då argument för kunskapsområdet boende behövs för att lyfta fram boendeområdets del i elevernas kunskapsbyggande.

## **Resultat del 1**

Resultatets första del utger textanalys och jämförelse mellan de tre senaste styrdokumenterna i hem- och konsumentkunskap (Lgr80, Kpl94, Kpl100) och motsvarande i huslig ekonomi (LP85, LP94, LP04). Analysen och jämförelsen är gjord utifrån området boende samt dess

miljöaspekt i ett hållbarutvecklingsperspektiv utgår från de didaktiska frågorna vad, hur och varför.

## Styrdokumentsanalys

Textanalysen av styrdokument för hem- och konsumentkunskap och huslig ekonomi redovisas dels kronologiskt i löpande text under respektive didaktiskt fråga (vad/hur/varför), dels i tabellform. Tabellen summerar de viktigaste resultaten av varje didaktisk fråga och innefattar dessutom en analysdel där styrdokumentet, för vardera landet, läggs bredvid varandra för jämförelse och vidare analys. Vi har utvecklat intressanta delar vidare i slutledningen som följer efter tabellen.

## Svensk Lgr80

Den äldsta svenska kursplanen i hemkunskap, äldre benämning, i vår jämförelse är från 1980 och hänger samman med läroplanen. Kursplanen behandlar ämnets roll i undervisningen, därefter återfinns mål, huvudmoment och fem kunskapsområden: kost, hygien, miljö, konsumentekonomi och samlevnad med respektive innehåll i låg-, mellan och högstadiet.

### *Vad*

De fem kunskapsområdena är kost, hygien, miljö, konsumentekonomi och samlevnad. Inom området hygien ska eleverna lära sig att arbeta hygieniskt vid bl.a. ”skötsel av kläder, hemtextilier, lokaler och utrustning” (Skolöverstyrelsen, 1980, s. 87). På högstadiet behandlas innehållet: ”Vård av inredning och utrustning i hemmet och skolan. Sortering, tvätt och efterbehandling av kläder och hemtextilier av olika material. Aktuella konsumentfrågor vid köp, vård och användning av hemtextilier, kläder, kemisk-tekniska produkter, maskinell utrustning och redskap --- Användning av hygieniska och rationella metoder och miljövänliga medel vid disk, tvätt och städning” (ibid.).

Inom området miljö ska eleverna få kunskap om olika boendeformer, inskaffande och ägande av bostad, boendekostnader, rättigheter och skyldigheter som boende och råd och hjälp i boendefrågor. De ska även få kunskap om bostadens användning, utrustning och inredning utifrån olika behov och resurser, barns boendemiljö och hushållens ansvar för miljön (Skolöverstyrelsen, 1980). ”Eleverna bör också vänja sig vid att spara energi vid användning av vatten och elström samt hantera kemisk-tekniska produkter på ett från ekologisk synpunkt lämpligt sätt” (Skolöverstyrelsen, 1980, s. 87).

### *Hur*

Läroplanen föreskriver att undervisningen i klädvård bör samordnas med slöjden (Skolöverstyrelsen, 1980). ”I samverkan med barnkunskap, bild och samhällsorienterade ämnen kan eleverna skaffa sig kunskaper om barns behov av rättighet till en trygg och ändamålsenlig miljö” (Skolöverstyrelsen, 1980, s. 88). Det står vidare att: ”Vård och skötsel av både enskild och gemensam miljö kan tränas i hemkunskapslokaler, skolans övriga lokaler och i skolans närmiljö.

### *Varför*

I inledningen av kursplan för hemkunskap från år 1980 utläses följande: ”Hemkunskap ingår i grundskolans undervisning därför att eleverna skall få förutsättningar att rationellt och i

samverkan ekonomiskt planera boende, skötsel av hem, mathållning, kläder, hygien och hushållsekonomi..." (Skolöverstyrelsen, 1980, s. 85). Mål inom området miljö är att: "Eleverna skall lära sig att ta ansvar för och vårda enskild och gemensam miljö samt orientera sig om faktorer som påverkar boendemiljön och om de rättigheter och skyldigheter de har som boende" (Skolöverstyrelsen, 1980, s. 85). Undervisning i vatten- och energisparande och ekologiska rengöringsmedel "bör öka elevens medvetenhet om människans inverkan på och ansvar för sin miljö" (Skolöverstyrelsen, 1980, s. 87).

## **Finsk LP85**

Den äldsta av jämförelsens finska läroplaner är från år 1985. Den finska läroplanen innefattar både läroplan och vår så kallade kursplan i likhet med Lgr80. Kapitlet om huslig ekonomi innehåller mål, grunderna för valet av innehåll, de fyra lärokurserna näring och hälsa, boendemiljö och hygien, hemmets ekonomi och konsumentkunskap och familjen och människorelationerna med respektive mål och innehåll. Därefter presenteras fyra ämnesövergripande kunskapsområden: konsumentfostran, familjefostran, hälsofostran och massmediefostran. Läroplanen i huslig ekonomi från år 1985 avslutas med ett stycke som behandlar upplägg av undervisningen i respektive årskurs.

### *Vad*

Gemensam undervisning för alla elever i årskurs sju rör "hemmets rengöring, ergonomi och arbetarskydd, personlig klädvård och textilvård" och i årskurs nio "den unga familjens boende och boendeservice" (Skolstyrelsen, 1985, s. 269). Tillvalskurser i årskurs åtta och nio omfattar "hemmets arbets- och förvaringsutrymmen, hemmets skötsel och olika serviceformer, klädvård och service, den ungas bostad (funktion, trivsel), att grunda ett hem. (grundanskaffningar) [och] hemmets inredning" (ibid.).

### *Hur*

Läroplanen i huslig ekonomi från år 1985 nämner inget om hur undervisningen i boende ska bedrivas.

### *Varför*

I läroplan från 1985 kan utläsas att målet med undervisningen i huslig ekonomi bl.a. är att "fästa elevernas uppmärksamhet vid trygghet och trivsel i boendemiljön" (Skolstyrelsen, 1985, s. 267). Inom huvudmomentet boendemiljö och hygien, är målen

att få eleven att förstå hygienens betydelse för arbete och trivsel, att uppöva färdigheter som hänför sig till hem- och klädvård, att få eleverna att inse det ansvar hushållen har som faktorer i miljövården [och] att fästa elevernas uppmärksamhet vid bostadens funktion, dess trivsel och säkerhet samt betydelse av en hälsosam boendemiljö (Skolstyrelsen, 1985, s. 269).

## **Svensk Kpl94**

Nästkommande kursplan i hemkunskap är från år 1994. Den innefattar tre kunskapsområdena mat, boende och konsumentekonomi och två övergripande mål: hälsa och resurshushållning (Skolverket, 1994). Efter ett inledande stycke följer mål att sträva mot, ämnets uppbyggnad och karaktär och innehåll i de tre kunskapsområdena. Sedan följer mål som eleven ska ha

uppnått i slutet av femte skolåret, mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av nionde skolåret och allmänna råd för bedömningens inriktning och betygskriterier.

#### *Vad*

I första stycket i den svenska kursplanen i hemkunskap från 1994 står att eleverna ska få kunskap i att "sköta tvätt och vårda bostaden på ett hygieniskt, ekonomiskt och miljövänligt sätt" (Utbildningsdepartementet, 1994, s. 22). Under kunskapsområdet boende utläses följande:

Kunskapsområdet behandlar hemmets skötsel och utrustning. Detta omfattar ekonomiska, praktiska, miljömässiga och estetiska aspekter på bostadens planering samt praktiska och teoretiska kunskaper om rengöring och teknisk utrustning. Kunskap om olika material i möbler och inredning och deras skötsel ingår. Bostaden ur hälsoperspektiv behandlas liksom de olycksfallsrisker som förekommer i hemmet. I undervisningen tas också upp de faktorer i hemmiljön som utgör risk för allergi och överkänslighetsbesvär (Utbildningsdepartementet, 1994, s. 23).

Skolan ska sträva efter att eleven "får ett både internationellt och historiskt perspektiv på människans bostäder" (Utbildningsdepartementet, 1994, s. 22). I uppnåendemål för nionde skolåret står att eleven ska ha kunskap i rengöring och vård av bostad, kunna läsa bruksanvisningar och ha kunskap om förebyggande av olycksfall (Utbildningsdepartementet, 1994, s. 23-24).

#### *Hur*

Kursplanen behandlar inget inom boende som har med den didaktiska hur-frågan att göra.

#### *Varför*

Strävansmål inom boendeområdet är att eleven: "får kunskaper för att planera för eget boende, lär sig vårda och ta ansvar för den gemensamma närmiljön --- får förståelse för hur ... de enskilda hushållens beteende påverkar miljön både lokalt och globalt" (Utbildningsdepartementet, 1994, s. 22).

## **Finsk LP94**

Läroplanen i huslig ekonomi från år 1994 behandlar syfte, mål och centralt innehåll i första stycket. Därefter följer fyra huvudmoment: näring och matkultur, den medvetne konsumenten, hem och miljö och att leva tillsammans. Sedan följer en text om studiernas karaktär och utgångspunkter för undervisningen. Här nämns ämnets fyra temaområden innehåller som är en viktig del av undervisningen: konsumentfostran, familjefostran, främjandet av sunda levnadsvanor, vanor som skonar naturresurserna och ökar miljötrivseln (Utbildningsstyrelsen, 1994). Bedömningsunderlag för vitsordet tillkom separat år 1999. I bedömningsunderlaget framkommer att konsumtionsomdöme och samlevnad "är teman som aktualiseras inom alla delområden" (Utbildningsstyrelsen, 1999, s. 109).

#### *Vad*

Finsk undervisning i huslig ekonomi ska "ta fasta på olika frågor som är avgörande för människans välbefinnande och som angår henne personligen, t.ex. hemmet och familjen samt deras relationer till samhället och miljön" (Utbildningsstyrelsen, 1994, s. 74). I kriterier för bedömning, under delområdet hem och miljö, bedöms elevens kunskaper i huruvida:



Eleven kan omsätta naturvetenskaplig kunskap i vård av hem och miljö. Han känner till t.ex. miljömärkning och kan välja miljövänliga ämnen vid städning och textilvård; kan tolka vårdanvisningarna för textilier så att han väljer ändamålsenliga metoder för klädvård; kan utföra vardagsenliga städsysslor under lektionen; värdesätter trivsel i miljön så att han vårdar sitt yttre och sin närmiljö. Han följer i allmänhet överenskomna rutiner om städning av sin arbetsplats och sitt kök samt sorterar avfallet (Utbildningsstyrelsen, 1999, s. 110).

### *Hur*

Läroplan i huslig ekonomi föreskriver att ämnet med fördel kan samarbeta med andra skolämnen, skolmåltid, skolhälsovård, hemmet och samhället utanför skolan (Utbildningsstyrelsen, 1994, s. 75).

### *Varför*

Målet med huslig ekonomi är att eleverna ska utveckla sin förmåga att klara sig i livet men också kunna ”ta ansvar för sin hälsa och ekonomi, för sina människorelationer och för en trivsamt närmiljö” (Utbildningsstyrelsen, 1994, s. 74). Mål och centralt innehåll i huslig ekonomi är bl.a. att eleverna ”lär sig de grundläggande färdigheter som behövs för att sköta ett hushåll, bostad och textilier samt lär sig att arbeta på ett hygieniskt, ergonomiskt riktigt och tryggt sätt” (Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 74-75). I stycket, studiernas karaktär och utgångspunkt för undervisningen, behandlas hur undervisning i hem och miljö kan öka elevernas intresse för närmiljön: ”Möjligheten att öva upp de praktiska färdigheter som behövs för att man skall kunna sköta en bostad, sina egna kläder och hemmets textilier [vilket] stimulerar elevernas intresse för trivseln i närmiljön samt deras möjligheter att påverka den” (Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 75). Mål och centralt innehåll i huslig ekonomi är att eleverna ”förstår hushållens betydelse i samhället och lär känna den växelverkan som finns mellan hushållen och olika institutioner i samhället (Utbildningsstyrelsen, 2004, s. 74-75).

## **Svensk Kpl00**

Den nuvarande svenska kursplanen i hem- och konsumentkunskap är från år 2000. Namnet har ändrats från hemkunskap till hem- och konsumentkunskap. Den innehåller delarna: ämnets syfte och roll i utbildningen, mål att sträva mot, ämnets karaktär och uppbyggnad, mål som elevernas skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret, mål som elevernas skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret och bedömning med kriterier för väl godkänd och mycket väl godkänd. Hem- och konsumentkunskap består idag av fyra kunskapsområden såsom mat och måltider, konsumentekonomi, boende och social gemenskap. Ämnet innefattar också fyra perspektiv: resurshållning, jämställdhet, hälsa och kultur som ska genomsyra all undervisning (Skolverket, 2000a).

### *Vad*

Ett uppnåendemål i ämnet är att eleverna ska ”ha kunskaper om resurshushållning för att kunna välja och använda metoder, redskap och tekniskt utrustning för matlagning, rengöring och tvätt i hushållet samt kunna hantera dem på ett för situationen funktionellt och säkert sätt” (Skolverket, 2000a, s. 20). Målet innefattar rengöring och tvätt bl.a. utifrån resurser och funktion.

### *Hur*

Hur undervisningen ska bedrivas inom boende redovisas inte i Kpl00.

### *Varför*

Området boende i hem- och konsumentkunskap i Kpl100 behandlas i mål att sträva mot. Eleverna ska förvärva ”kunskaper i att skapa och vårda ett hem och utvecklar insikter i hemmiljöns betydelse ur såväl kulturella, ekonomiska som hälsoperspektiv” och utveckla ”kunskaper om olika sätt att leva tillsammans” (Skolverket, 2000a, s. 19). Ytterligare ett strävansmål i hem- och konsumentkunskap säger att eleven ska utveckla ”förståelse och ett bestående intresse för hur handlingar i hushållet samspelar med hälsa, ekonomi och miljö såväl lokalt som globalt” (ibid.). Under ämnets karaktär och uppbyggnad står vidare att ”förståelsen mellan hushåll, samhälle och natur utgör grunden för elevens aktiva deltagande i formandet av en medveten livsstil och ett hållbart samhälle” (Skolverket, 2000a, s. 20).

### **Finsk LP04**

Den senaste läroplanen i huslig ekonomi är från år 2004. Den är indelad i syfte, mål, centralt innehåll och kriterier för vitsordet vid slutbedömningen efter åttonde klass. Huvudmomenten är: familjen och livet tillsammans med andra, näring och matkultur, konsumenten och det föränderliga samhället och hem och miljö.

### *Vad*

I inledningen kan utläsas följande: ”läroämnet gör eleven förtrogen med många frågor som är viktiga för människans välfärd och ett gott liv, frågor som angår den unga själv, hemmet och familjen och deras förhållande till det föränderliga samhället och den föränderliga miljön” (Utbildningsstyrelsen, 2004b, s. 250). Ett mål i läroplanen för huslig ekonomi från år 2004 är att eleven ska ”lära sig att utföra enkla sysslor i anslutning till mathushållning, bostad och textilier och att använda ämnen, redskap och arbetsmetoder som är ändamålsenliga, trygga och i överensstämmande med en hållbar utveckling” (ibid.). Centralt innehåll, under hem och miljö är ”skötsel av bostad och textilier, hushållens avfallshantering [och] användning av hushållsmaskiner och apparater i hemmet” (Utbildningsstyrelsen, 2004b, s. 251). Vid slutbedömning i skolår åtta krävs utifrån bedömningskriterierna att eleven:

Kan använda sig av ändamålsenliga arbetssätt och använda de vanligaste hushållsmaskinerna och hushållsredskapen på ett tryggt sätt; kan tolka skötselanvisningar och vårda de vanligaste textilierna; kan utföra vanliga städsysslor i hemmet; kan välja ändamålsenliga tvätt- och rengöringsmedel och utföra en första sortering av hemmets avfall (Utbildningsstyrelsen, 2004b, s. 251).

### *Hur*

Hur undervisningen inom hem och miljö ska bedrivas framgår inte i LP04.

### *Varför*

Uppgiften [med huslig ekonomi] är att lära eleven att ta ansvar för sin hälsa, sina människorelationer och sin ekonomi samt för trivseln i närmiljön” (Utbildningsstyrelsen, 2004b, s. 250). Ett mål i läroplanen för huslig ekonomi från år 2004 är att eleven ska ”lära sig att utföra enkla sysslor i anslutning till mathushållning, bostad och textilier ... överensstämmande med en hållbar utveckling” (ibid.).

*Tabell 1:* Analys och jämförelse av boende- och miljöområdet utifrån de tre senaste styrdokumenterna i hem- och konsumentkunskap och huslig ekonomi.

	<b>Hem- och konsumentkunskap</b>		<b>Huslig ekonomi</b>		<b>Analys</b>
	<i>Lgr80</i>		<i>LP85</i>		<i>Lgr80, LP85</i>
<b>Vad</b>	Fem kunskapsområden: kost, hygien, miljö, konsumentekonomi och samlevnad. Skötsel av kläder, hemtextilier, lokaler och utrustning ur hygien och konsumtionssynpunkt. Boendeformer. Boendekostnader. Rättigheter och skyldigheter som boende, bostadens användning, utrustning, inredning. Barns boendemiljö. Hushållens miljöansvar.	<b>Vad</b>	Fyra huvudmoment: näring och hälsa, boendemiljö och hygien, hemmets ekonomi och konsumentkunskap och familjen och människorelationerna. Fyra övergripande kunskapsområden: konsumentfostran, familjefostran, hälsofostran och massmediefostran. Rengöring av hemmet, ergonomi, kläd- och textilvård. Den unga familjens boende och boendeservice.	<b>Vad</b>	Boende finns ej som kunskapsområde i Lgr80. I LP85 nämns huvudmomentet boendemiljö och hygien som andra moment av fyra. I Lgr80 redogörs ett omfattande boendeinnehåll. Boendeinnehållet i LP85 är också utförligt. Konsumentfostran, familjefostran, hälsofostran och massmediefostran är övergripande kunskapsområden i LP85, Lgr80 saknar motsvarande perspektiv.
<b>Hur</b>	Skötsel av miljö kan tränas i hemkunskapslokaler, skolans övriga lokaler och närmiljö. Klädvård bör samordnas med slöjden, barns boendemiljö med barnkunskap, bild och samhällsorienterade ämnen.	<b>Hur</b>	Framgår ej.	<b>Hur</b>	Miljöundervisning i Lgr80 kan genomföras innanför och utanför klassrummet. Förslag på ämnesövergripande undervisning ges i Lgr80. Hur undervisningen i ska bedrivas framgår ej i LP85.
<b>Varför</b>	Kunna planera boende och skötsel av hem och kläder rationellt och ekonomiskt. Öka elevens medvetenhet om människans inverkan på miljön. Ansvar för och vård av miljön.	<b>Varför</b>	Trygghet och trivsel i närmiljön. Hälsosam boendemiljö. Hushållens ansvar för miljövärd.	<b>Varför</b>	Drivkraft i Lgr80 är rationella och ekonomiska aspekter på planering och skötsel av boende liksom ansvar för miljön. I LP85 är trygghet, trivsel, hälsa och miljöansvar ledord.
	<i>Kpl94</i>		<i>LP94</i>		<i>Kpl94, LP94</i>
<b>Vad</b>	Tre kunskapsområden: mat, boende och konsumentekonomi. Två övergripande mål: hälsa och resurshushållning. Tvätt och vård av bostad. Boende ur hygienisk, miljömässig, ekonomisk, estetiskt, historisk, internationell och hälsoaspekt. Möblering, inredning, olycksfallsrisker, allergi.	<b>Vad</b>	Fyra huvudmoment: näring och matkultur, den medvetne konsumenten, hem och miljö och att leva tillsammans. Fyra temaområden: konsumentfostran, familjefostran, främjandet av sunda levnadsvanor, och vanor som skonar naturresurserna och ökar miljötrivselen. Vård av hem och miljö. Städning, textilvård. Miljömärkning. Miljövänliga medel vid tvätt och städ. Sortering av avfall.	<b>Vad</b>	Boende nämns på mittersta platsen av kunskapsområden i Kpl94. I LP94 presenteras hem och miljö som tredje moment av fyra. Hälsa och resurshushållning har tillkommit som övergripande mål i Kpl94, medan temaområden i LP85 nu även omfattar miljömedvetenhet och trivsel, massmediefostran har försvunnit. Boendeinnehållet i Kpl94 beskrivs under egen rubrik, medan LP85 väver in boendeinnehåll i mål.
<b>Hur</b>	Framgår ej.	<b>Hur</b>	Samarbete med andra ämnen, skolmåltid, skolhälsovård, hemmen och övriga samhället främjar målpuppfyllelse.	<b>Hur</b>	I Kpl94 framgår inte hur undervisningen kan bedrivas. LP94 föreslår samarbete med flera olika parter.
<b>Varför</b>	Planera för eget boende. Ta	<b>Varför</b>	Klara sig i livet. Sköta	<b>Varför</b>	Kpl94 motiverar

	ansvar och vårda närmiljön. Förståelse för hushållens påverkan på miljön, lokalt och globalt.		bostad, textilier. Arbeta ergonomiskt och tryggt. Ansvar och intresse för trivsamt närmiljö. Förstå hushållens betydelse i samhället.		undervisningen med kunskaper i boendeplanering och ansvarskänsla för miljön. LP94 vill rusta eleverna för att klara sig i livet och bostaden. LP94 syftar till miljömedvetenhet i vid bemärkelse.
	<i>Kpl100</i>		<i>LP04</i>		<i>Kpl100, LP04</i>
<b>Vad</b>	Fyra kunskapsområden: mat och måltider, konsumentekonomi, boende och social gemenskap. Fyra perspektiv: resurshushållning, jämställdhet, hälsa och kultur. Hemkunskap byter namn till hem- och konsumentkunskap. Rengöring och tvätt funktionellt och säkert.	<b>Vad</b>	Fyra huvudmoment: familjen och livet tillsammans med andra, näring och matkultur, konsumenten och det föränderliga samhället och hem och miljö. Lättare skötsel av bostad och textilier, hushållens avfallshantering, använda ändamålsenliga, trygga arbetssätt, hushållsapparater och rengöringsmedel.	<b>Vad</b>	Boende är tredje av fyra kunskapsområden i Kpl100, hem och miljö har intagit sista platsen bland huvudmomenten i LP04. Nya perspektiv i Kpl100 är jämställdhet och kultur, tema medan temaområdena från LP94 har tagits bort. Boendeinnehållet i Kpl194 är magert, LP04 har ett eget stycke om innehåll i hem och miljö.
<b>Hur</b>	Framgår ej.	<b>Hur</b>	Undervisningen erbjuder möjligheter att integrera med andra ämnen.	<b>Hur</b>	Kpl100 ger inga förslag till hur undervisningen kan bedrivas, LP00 uppmuntrar integration med andra ämnen.
<b>Varför</b>	Skapa och vårda ett hem. Inse hemmiljöns betydelse. Olika sätt att leva tillsammans. Förståelse för hushållens samspel med natur och ett hållbart samhälle. Aktivt deltagande för en medveten livsstil och ett hållbart samhälle.	<b>Varför</b>	Ansvar för trivsel i närmiljön. Utföra sysslor i hemmet överensstämmande med hållbar utveckling.	<b>Varför</b>	I Kpl100 har fokus flyttats från att planera och sköta en bostad till att skapa och vårda ett hem. Hållbar utveckling nämns som motiv i både Kpl100 och LP04. Ytterligare ett mål i LP04 är ansvar för trivsel i närmiljön.

## Slutledning

### *Vad*

I det äldsta svenska styrdokumentet i vår jämförelse, Lgr80, finns inte kunskapsområdet boende med i hemkunskapsämnet. Boendeområdet behandlas dock flitigt under hygien- och framförallt miljöområdet. De fem kunskapsområdena kost, hygien, miljö, konsumentekonomi och samlevnad från Lgr80 återfinns i Kpl194 som mat, boende och konsumentekonomi och två övergripande mål, hälsa och resurshushållning. De övergripande målen är troligtvis komplement för de borttagna områdena hygien och miljö och gör att hälsa och resurshushållning kan ingå i alla kunskapsområden istället för att behandlas enskilt. Området boende har i den senaste svenska kursplanen, Kpl100, halkat ner till tredje plats vid presentation av kunskapsområdena. Nytt område är social gemenskap och tillkomna perspektiv är jämställdhet och kultur. Dessa tillägg kan ses som ersättare för det tidigare kunskapsområdet samlevnad.

Den äldsta finska läroplanen, LP85, innehåller huvudmomenten näring och hälsa, boendemiljö och hygien, hemmets ekonomi och konsumentkunskap och familjen och människorelationerna. Boendemiljö och hygien nämns på andra plats av fyra. Läroplanen

innefattar också fyra ämnesövergripande kunskapsområden: konsumentfostran, familjefostran, hälsofostran och massmediefostran. I nästkommande läroplan, LP94, har huvudmomentet boendemiljö och hygien ersatts av hem och miljö som presenteras som det tredje huvudmomentet av fyra. Boendemiljön har utvecklats till att omfatta miljön i vid bemärkelse. De fyra övergripande ämneskunskaperna från LP85 har i LP94 ersatts av fyra, delvis nya, temaområden: konsumentfostran, familjefostran, främjandet av sunda levnadsvanor och vanor som skonar naturresurserna och ökar miljötrivseln. I senaste av de finska kursplanerna, LP04, har hem och miljö förflyttats till fjärdeplatsen av fyra, relativt välbevarade, huvudmoment. Temaområdena är borttagna.

Det visar sig att Lgr80 har det mest omfattade boendeinnehållet av alla svenska styrdokumentet trots att kunskapsområdet boende inte finns uttalat. I Kpl94 finns ett eget stycke om kunskapsområdet boende och dess innehåll. Den senaste svenska kursplanen har dock väldigt lite beskrivet i vad som ska ingå i boende och lämnar ett större utrymme för den enskilda läraren att utforma sin undervisning. Tvätt och rengöring tas dock upp, vilket kan sägas vara standard i båda ländernas styrdokument inom boendeområdet.

Den äldsta finska läroplanen, LP85, ska ge eleverna kunskaper inför den unga familjens boende medan den senaste, LP04, avser att ge kunskaper i att utföra enklare sysslor i hemmet. Här anas en sänkning av kunskapskrav. LP85 har ett väl utskrivet innehåll inom boende, LP94 har ett mindre uttalat boendeinnehåll medan LP00 har gått tillbaka till enskilt avsnitt om innehållet i hem och miljö. Närmiljön är i stort fokus i finska läroplaner vilket antagligen är ett arv från LP85 och huvudmomentet boendemiljö och hygien. Trivsel och trygghet är vanligt förekommande ord i finska läroplaner i huslig ekonomi.

### *Hur*

Hur boendeundervisningen kan genomföras framgår i Lgr80 där tips på samarbete med andra skolämnen ges t.ex. i tvätt genom samarbete med slöjd och barns miljö med barnkunskap, bild och samhällsorienterade ämnen. Detta hittas inte i senare svenska kursplaner. Den äldsta finska läroplanen har inga förslag på samarbete medan detta förekommer i senare finska läroplaner. LP94 slår ett slag för samarbete med andra ämnen, skolmåltid, skolhälsovård, hemmen och övriga samhället och LP00 inbjuder till interaktion med andra ämnen.

### *Varför*

Samspelet mellan hushåll, samhälle och natur påpekas kontinuerligt i styrdokumentet. Elevers ansvar för miljön är konstanta kunskapsmål i alla svenska kursplaner och finska läroplaner. Både svenska Kpl00 och finska LP04 nämner hushållens ansvar för hållbar utveckling. Svenska Lgr80 och Kpl94 betonar vikten av kunskaperna att kunna planera och sköta en bostad. Kpl00 har flyttat fokus från planering och skötsel av bostad till att skapa och vårda ett hem. De finska läroplanerna fokuserar motivet trivsel i närmiljön. Boende i de finska läroplanerna avser att ge eleverna kunskaper att klara sig i livet.

## **Resultat del 2**

Resultatets andra del utger textanalys och jämförelse av två förekommande läroböcker i hem- och konsumentkunskap och två i huslig ekonomi (översatta till svenska). Analysen och jämförelsen är gjord utifrån området boende samt dess miljöaspekt i ett hållbarutvecklingsperspektiv och utgår från de didaktiska frågorna vad, hur och varför.

## Läroboksanalys

Textanalysen av läroböcker för hem- och konsumentkunskap och huslig ekonomi redovisas dels i löpande text under respektive didaktiskt fråga (vad/hur/varför), dels i tabellform. Tabellen summerar de viktigaste resultaten av varje didaktisk fråga och innefattar dessutom en analysdel där styrdokumentet för vardera land läggs bredvid varandra för jämförelse och vidare analys. Vi har utvecklat intressanta delar vidare i slutledningen som följer efter tabellen.

### Presentation av jämförda och analyserade läromedel

*Hem- och konsumentkunskap* innehåller sex kapitel: 'Mat och hälsa', 'Resurshushållning', 'Konsumentekonomi', 'Bostaden', 'Laga mat' och 'Receptsamling'. Boken är 320 sidor lång inkl. tabeller och register. Vi valt att analysera kapitlen 'Resurshushållning' och 'Bostaden' då dessa kapitel rör boende relaterat till hållbar utveckling. (Hedelin, et.al, 2005).

*Hem- och konsumentkunskap för dig* innehåller fem kapitel: 'Mat', 'Boende', 'Konsumentekonomi', 'Nu ska vi laga mat' och 'Recept'. Boken har 272 sidor inkl. sak- och receptregister och omvandlingstabeller. Vi har valt att analysera kapitlet Boende. (Algotson & Eriksson, 2003).

*Smaskens!* innehåller sju kapitel: 'Jag kan och jag lyckas', 'Energi för dagen', 'Vi trivs tillsammans', 'Hemmets vardag är som ett pussel', 'Renlighet ger gott humör', 'Naturen är din – välj och påverka', 'Matlagning och bakning'. Boken är 329 sidor lång inkl. bilagor och register. Vi har valt att analysera 'Hemmets vardag är som ett pussel', 'Renlighet ger gott humör' och 'Naturen är din – välj och påverka' då dessa kapitel kan kopplas till boende för hållbar utveckling. Det finns arbetsuppgifter tillhörande varje kapitel längst bak i boken. (Immonen, et.al. 2005).

*Mat hälsa miljö* innehåller åtta kapitel: 'Välkommen till undervisningsköket!', 'Samarbete', 'Valet är ditt', 'Renlighet är en dygd', 'Ät gott – må bra', 'Matbordet i går, idag, imorgon', 'Det smakar gott', 'Vi bakar'. Boken har 262 sidor inkl. bilagor och register. Vi har valt att analysera 'Valet är ditt' och 'Renlighet är en dygd' då dessa kapitel sammanväver boende- och miljötänkande. (Niskanen, et.al, 2001).

### Hem- och konsumentkunskap

#### *Vad*

Boken tar upp ett historiskt och ett internationellt perspektiv på boende och vittnar om industrialisering och vår förbättrade bostadsstandard. 'Flytta-hemifrån' är ett omfattande område i läromedlet och innefattar olika boendeformer, 'kom ihåg när du flyttar in', inredning, inköpsplanering och förebyggande av olyckor. Städning, diskning och rengöring av hemmet tas upp i senare delen av kapitlet 'Bostaden'. Tvättavsnittet behandlar tvättsymboler, fläckborttagning, sortering, tvätt i maskin och efterbehandlingar som torkning, mangling och strykning. Här betonas vikten av miljövänliga tvätt- och rengöringsmedel och metoder.

Kapitlet 'Resurshushållning' innefattar naturens kretslopp med icke förnybara resurser och förnybara resurser och förklarar växthuseffekten. Vatten och energikällor har egna stycken som följs av energiförbrukning i hemmet. Det finns även information om kretslopp, olika symboler för miljömärkning. Slutligen redogörs för sopor och avfall.

#### *Hur*

Kapitlet 'Resurshushållning' tar upp hur hushållen kan spara vatten och energi och hur sopberget kan minskas. I påföljande kapitel, 'Bostaden', ges information om hur bostaden kan inredas genom belysning och möbler, hur möblerna ska skötas och hur inköpsplanering kan läggas upp. I ett stycke tas hur olycksrisker i hemmet kan förebyggas. Senare i kapitlet kommer ett schema för grundutrustning och hur den sköts och därefter hur rengöringsmedel väljs, eller väljs bort. Resterande del av kapitlet har flera instruktioner på hur ytor, golv, möbler, fönster och kök städas. Hur badrummet och garderoben grovrengörs finns också instruerat. Tvättavsnittet berör hur fläckborttagning genomförs, hur tvätten sorteras och hur tvätt i maskin fungerar. Hur man tvättar miljövänligt tas upp, hur tvätt torkas, stryks och manglas (Hedelin, et.al. 2005).

#### *Varför*

Läroboken *Hem- och konsumentkunskap* förklarar varför det är viktigt att vara rädd om sin närmiljö: "vår gemensamma närmiljö finns till för att vi ska ha det bekvämt med god service och för att vi ska trivas där vi bor. Vår gemensamma närmiljö betalar vi själva för, dels genom hyran, dels genom att vi betalar skatt. Självklart ska vi vara rädda om vår miljö" (Hedelin, et.al. 2005, s. 139). Den inre hemmiljön varierar beroende på vem som bor där oavsett bokens möbleringsråd: "planera lägenheten efter *din* personliga smak. Det är *du som ska bo och trivas där*" (ibid. s. 145).

Ur tvättsynpunkt finns det mycket att tänka på ur energisynpunkt: "ju högre centrifugeringshastigheten är desto torrare blir kläderna. Energiåtgången blir då lägre vid torkningen i torktumlare" (ibid. s. 172). Ytterligare krafter sparas om kläderna inte behöver strykas: "många plagg behöver inte strykas. Det beror på att de är tillverkade av blandmaterial med egenskaper som minskar skrynklingen (ibid. s. 180).

Under avsnittet 'Rengöringsmedel' förklaras då städning bör utföras med hjälp av vatten: "för att lösa upp fett, de flesta fläckar och beläggningar måste man fuktorka" (ibid. s. 164). I andra fall är torrstädning att föredra: "städa *torrt* med dammsugare eller sopborste. Golven slits mindre och håller sig snygga längre om man håller damm, sand och annan smuts borta (ibid.). I boendekapitlet, avsnitt 'Hålla rent hemma' förklaras varför en dammsugare är ofrånkomlig: "en dammsugare underlättar städningen så mycket att den bör vara med i grundutrustningen. En bra dammsugare ska vara effektiv och vara lätt och bekväm att handskas med" (ibid. s. 160).

## **Hem- och konsumentkunskap för dig**

#### *Vad*

Boken har ett eget kapitel som handlar om boende i bred bemärkelse. Kapitlet har fyra avsnitt: 'Bostaden', 'Städningen', 'Tvätten' och 'Vårt ansvar för miljön'. Avsnittet om boende börjar med en översikt om hur vårt boende ses från ett historiskt och ett internationellt perspektiv. Vidare behandlas olika bostadsformer och vad man kan tänka på när man flyttar eller hyr ut i andra hand. Tredje och fjärde uppslaget tar upp om hur man inreder bostaden

med ljus, möbler och färg för att nå optimal trivsel. Sista delen i detta avsnitt tar upp om säkerheten i hemmet för barn och vuxna. I detta sammanhang presenteras olika tips om vad ett hem bör ha för att uppnå en trygg och säker miljö att vistas i. Här ingår energisparande och uträkning av elenergiförbrukning.

Städningsavsnittet beskriver översiktligt om vad som kan underlätta arbetet. Första och andra uppslaget handlar om städning av kök, rum och badrum men behandlar även storstädning och fönsterputsning. Här nämns kort om rengöringsmedel. Uppslaget om tvätten handlar om att ta ansvar för sina kläder och hur man tyder tvättsymboler. Här presenteras de olika tvättmetoderna. Avsnittet tar också upp miljöpåverkan vid tvätt. De två sista uppslagen tar upp fläckborttagning, strykning och mangling.

Avsnittet 'Vårt ansvar för miljön' presenterar en översiktlig bild av vad miljö är och vad vi menar när vi pratar om den. Naturens kretslopp tas upp som ett enastående system och hur vi tillsammans med djur påverkar detta på olika vis. Detta avsnitt tar sparat på el och vatten, sopsortering och miljömärkning.

#### *Hur*

Kapitlet 'Boende' behandlar inredning, möblering, energisparande och hur energiförbrukning räknas ut. Dessutom förklarar läroboken hur man städar kök, rum, badrum, tvättar målade väggar och dörrar, putsar fönster och väljer rengöringsmedel. Avsnittet om tvätt tar upp hur fläckas tas bort, hur maskin- respektive handtvätt går till, hur man tvättar miljöanpassat, hur tvätten torkas och slutligen efterbehandlas genom strykning och mangling. I kapitlet om boende ingår även avsnittet 'Vårt ansvar för miljön'. Där behandlas bl.a. hur sopsortering fungerar (Algotsson & Eriksson, 2003).

#### *Varför*

Anledningen till att städa som nämns i *Hem- och konsumentkunskap* för dig är följande: "om vi tar alltför lätt på städning och vädring, kan det öka risken för vissa typer av allergier (Algotsson & Eriksson, 2003, s. 104). Tvättavsnittet förklarar vad, ut tvättsynpunkt, krävande plagg kan få för konsekvenser: "det blir extra jobbigt om man köpt ett plagg som måste tvättas separat, för att det kan färga av sig på annan tvätt. Om det bara kan kemtvättas blir det både dyrt och mer skadligt för miljön" (ibid. s. 109).

I boendekapitlet återfinns flera förklaringar mellan olika situationer i hemmet och påföljande olycksrisker: "rengör spisen runt om samt ugnen och fläkten. Samlas det mycket fett i fläkten kan det bli en brandfara" (Algotsson & Eriksson, 2003, s. 105). Barns säkerhet i hemmet är omtalad: "spisen ska ha tippskydd, annars kan den tippa över ett barn som kryper på ugnsluckan" (s. 100). "Lämna inte sladden till elapparater i kontakten, så att barn inte kan få tag i den och dra ner t.ex. strykjärnet eller vattenkokaren" (ibid.). Även efterbehandling av tvätt kan ha sina risker: "torka aldrig något på värmeelement. Plaggen kan krympa, och på elektriska element kan de vara en direkt brandfara" (ibid. s. 113).

Hushållets miljöansvar nämns som konsumentansvar i affären: "om du väljer miljömärkta tvätt- och rengöringsmedel och andra kemikalier för hushållet, har det stor betydelse för miljön" (ibid. s. 117) och konsumenterna: "genom att använda så lite miljöskadliga kemikalier som möjligt hemma, minskar de farliga utsläppen" (ibid.).



## Smaskens!

### *Vad*

Boken är uppdelad i totalt sju kapitel varav kapitel fem 'Renlighet är en dygd' är det som huvudsakligen tar upp boendets delar i avsnitt såsom tvätt, skötsel av skor och städning. Tvättavsnittet är uppdelat i tre delar och den första behandlar skötsel av kläder, tvättsymboler, fläckborttagning, sortering och val av tvättmedel. I andra och tredje delen behandlas olika metoder och efterbehandlingen av tvätt såsom strykning, mangling och pressning. Nästföljande avsnitt tar upp skovård.

Städningsavsnittet är uppdelat i fyra uppslag och det första handlar om planering av städning. Nästa uppslag behandlar rengöring av olika ytor i hemmet och i vilken ordning städningen bör utföras. Uppslag tre och fyra handlar om städningen i kök, badrum, wc och bastu. Köksrengöring tar främst upp vilka redskap och rengöringsmedel, utifrån pH-värde, som är avses olika områden. Här ingår även avfrostning och rengöring av frys-, kyl- och svalskåp. I uppslaget om badrumsrengöringen handlar det också om vilka redskap och rengöringsmedel som lämpar sig här men också om varför det är viktigt med att städa där det är varmt och fuktigt. Grundlighet är något som trycks på i detta avsnitt.

Kapitel sex, 'Naturen är din – välj och påverka', handlar om vår syn på miljön och hur resurserna används men har också ett framtidstänkande om att världsbilden håller på att förändras. Hållbar utvecklingsbegreppet förklaras, liksom vad som är miljövänligt. Energisparande, sopsortering, återvinning och miljösymboler präglar också det hållbara tänkandet i boken.

### *Hur*

I kapitlet 'Hemmets vardag är som ett pussel' beskrivs hur krukväxter sköts och hur trivsel och hemtrevnad skapas. I kapitlet 'Renlighet ger gott humör' redovisas ett eget avsnitt om hur kläderna blir rena som innefattar hur fläckar tas bort, tvätt sorteras och hur tvättmedel väljs. I påföljande avsnitt 'Tvätt av kläder' beskrivs hur tvätt för hand och maskin genomförs. Efterbehandling av tvätt och hur man går till väga vid strykning, mangling och pressning står under ett avsnitt, liksom hur skovård kan gå till. Därefter följer hur rengöringsmedel väljs och en städplanering läggs upp. Kapitlet avslutas med tillvägagångssätt för städning av ytor, kök, badrum, wc och bastu (Immonen, et.al. 2005). Det enskilda miljökapitlet, 'Naturen är din – välj och påverka', tar upp ur energi kan sparas och hur sopsortering kan gå till.

### *Varför*

Skovård finns med i båda de finska läroböckerna och ges i *Smaskens!* en förklaring, under kapitlet om renlighet: "skydda dina skor med skokräm, då hålls de längre rena [inkorrekt översättning] och suger inte i sig fukt lika lätt som oskyddade skor" (Immonen, et.al. 2005, s. 102). Varför städredskapen ska hållas rena förklaras också: "rengör städredskapen genast efter användning så håller de längre (ibid. 104).

Miljökausalitet förklaras både i kapitlet om hemmet och i enskilt miljökapitel: Rengöringsmedels påverkan på miljön redovisas: "när du rengör olika ytor välj så svaga och naturliga medel som möjligt. Dessa sliter inte onödigt på ytan och är bättre med tanke på miljön" (Immonen, et.al. 2005, s. 109). En ytterligare handling som sparar miljön är återvinning: "du kan spara naturresurser, energi och förhindra tillväxten av avfallsbergen genom återvinning (ibid. s. 120).

## Mat hälsa miljö

### *Vad*

I kapitlet 'Renlighet är en dygd' tas tvätt och städning upp. I avsnittet om tvätt ingår sortering av tvätt, skötselråd, olika typer av fibrer, daglig tvätt, val av tvättmedel, fläckborttagning, olika tvättmetoder, efterbehandling som mangling och strykning och tvättmisstag. Avsnitten avslutas med skovård. Inom städning betonas att trivsel skall prägla hemmet och att det är viktigt att ta hänsyn till varandra. Det står vidare att det är allas uppgift att städa och göra rent. Här påpekas även att städarbetet kan underlättas genom att t.ex. torka av sig om fötterna när man går in. I detta kapitel tas även val av rengöringsmedel och deras pH-värde upp. Städning presenteras som ett arbete som behöver planeras för att spara tid och ork. Stådmoment tas upp i avsnitten 'Rent från golv till tak' och 'Rent i badrum, toalett och bastu'. Övning ger färdighet får avsluta kapitlet, strax före information om det dyrbara alternativet städtjänst.

Resurshushållning ingår i kapitlet 'Valet är ditt'. Kapitlet tar upp om vårt fortsatta nyttjande av naturresurserna och vad vi som missgynnar naturens kretslopp. Hållbar utveckling beskrivs kortfattat inom vårt tänkande om miljön. Inom resurshushållning behandlas energisparande och att man skall minnas att vatten inte är en oändlig resurs. Kapitlet inrymmer fakta om avfallshantering och en bild på hur mycket en familj på fyra personer producerar per år i avfall. Här återfinns även miljösymboler.

### *Hur*

Boken tar under stycket resurshushållning, i kapitlet 'Valet är ditt' upp hur vatten och energi sparas och hur miljövänliga val görs. I påföljande kapitel 'Renlighet är en dygd' under avsnittet 'Ett prydligt yttre' förklaras hur smutstvätt ska behandlas och sorteras före tvätt, hur miljövänliga tvättmedel väljs och hur fläckar tas bort. Därefter avhandlas hur tvättning för hand och i maskin går till och ett schema visar bl.a. hur ett dåligt tvättresultat kan åtgärdas. Boken tar upp hur efterbehandling av tvätt, torkning, mangling och strykning genomförs och hur skor sköts. Kapitlets senare del, i avsnittet 'Ordning och reda', tas hur ofta vi bör städa upp, hur torr smuts avlägsnas, hur rätt rengöringsmedel väljs, tillika rätt redskap. Stycket fortsätter med hur städningen planeras, hur det egna rummet städas och fönster, väggar, dörrar, golv och bastu städas (Niskanen & Rönström, 2001).

### *Varför*

Läroboken *Mat hälsa miljö* argumenterar för städning i följande citat: "genom att städa hindrar vi, att skadliga mikrober och allergiframkallande dammkvalster förökar sig. Saker och ting försvinner inte heller då alla ställer dem tillbaka på deras rätta platser" (Niskanen & Rönström, 2001, s. 64). Fönsterputsning är av särskild vikt ut bostadens ljussynpunkt: "Är fönstren sotiga och smutsiga kommer endast 50 % av dagsljuset in" (ibid. s. 70). Det är extra viktigt att hålla efter våta utrymmen i bostaden, såsom badrum och eventuell bastu, vilket förklaras i avsnittet 'Rent i badrum, toalett och bastu': "i fuktiga utrymmen trivs bakterier bra, så en god hygien är av yttersta vikt" (ibid. s. 74).

I kapitlet 'Renlighet är en dygd' under avsnittet 'Ett prydligt yttre' redogörs för konsten att tvätta förnuftigt: "svåra fläckar bör behandlas före tvätt för att inte bli kvar på plagget..." (ibid. s. 55). Vidare förklaras vad som händer om smutsen fått sätta sig i kläderna "går vi med ett plagg för länge utan att tvätta biter sig smutsen fast och det kan vara svårt att få plagget rent" (ibid. s. 52). Det finns risker med att fuktig smutstvätt får ligga orörd: "fuktiga plagg bör antingen torkas eller tvättas genast. Ligger de i en hög börjar de snabbt mögla och

dessutom kan de färga av sig” (ibid. s. 53). När det väl är dags för tvätt gäller det att inte ta fel tvättmedel av följande anledning: ”blekmedlet gör emellertid att kulörta plagg med tiden blir urblekta och ser sjaskiga ut, och därför innehåller kulörtvättmedel inte blekmedel --- Doseringen på tvättmedelpaketet bör följas. Överdoserar ger inte ett bättre resultat eftersom det då bildas för mycket lödder” (ibid. s. 54).

Hållbar utvecklingsbegreppet ges här en förklaring till varför vi inte ska slösa med naturresurser: ”kommande generationer kan också njuta ren natur och rent vatten om vi inte slösar med våra naturresurser” (Niskanen & Rönström, 2001, s. 45). En del produkter kan vara bättre än andra ur miljösynpunkt och i avsnittet ’Tänk på miljön’ nämns varför naturmaterial kan vara fördelaktigt: ”de produkter som tillverkas av naturmaterial förmultnar och är därför miljövänliga” (ibid.).

Tabell 2: Analys och jämförelse och av boende- och miljöområdet i förekommande svenska och finska läroböcker.

Svenska läroböcker		<i>Hem- och konsumentkunskap</i>		<i>Hem- och konsumentkunskap för dig</i>		Analys
	<b>Vad</b>	Städning och tvätt. Internationellt och historiskt perspektiv. Boendeformer. Olycksrisker i hemmet. Flytta-hemifrån. Miljövänliga tvätt och rengöringsmedel. Vatten- och energisparande. Begränsade resurser, växthuseffekt och kretslopp. Miljösymboler. Sopsortering.	<b>Vad</b>	Städning och tvätt. Internationellt och historiskt perspektiv. Flytt. Boendeformer. Olycksrisker i hemmet. Vatten- och energisparande. Kretslopp. Miljösymboler. Sopsortering.	<b>Vad</b>	<i>Hem- och konsumentkunskap</i> separata kapitel för boende och miljö. <i>Hem- och konsumentkunskap för dig</i> har ett kapitel som inkluderar boende och miljö. Städning och tvätt. Städ och tvätt är huvudmoment. Sparande av resurser, kretslopp, sopsortering och miljösymboler. Internationellt och historiskt perspektiv, olika boendeformer, olycksrisker i hemmet och flytt skiljer dessa läroböcker från de finska.

	<b>Hur</b>	Instruktioner ges hur städning och tvätt genomförs. Inredning. Hur miljövänlig tvätt genomförs och miljövänliga tvätt- och rengöringsmedel väljs. Tips för vatten- och energisparande. Hur olyckor förebyggs.	<b>Hur</b>	Instruktioner ges hur städning och tvätt genomförs. Inredning. Hur miljövänlig tvätt genomförs och miljövänliga tvätt- och rengöringsmedel väljs. Tips för vatten- och energisparande. Sopsorteringsinstruktioner	<b>Hur</b>	Beskrivning av hur i de båda läroböckerna är nästan identiska. Instruktioner ges hur städning och tvätt genomförs. Inredning. Hur miljövänlig tvätt genomförs och miljövänliga tvätt- och rengöringsmedel väljs. Tips för vatten- och energisparande.
	<b>Varför</b>	Vikten av närmiljön förklaras. Varför resursspara. Varför torr- respektive fuktstädning bör användas. Dammsugarens funktion.	<b>Varför</b>	Städning förebygger allergi. Varför olycksförebyggande åtgärder. Vikten av miljömärkta tvätt- och rengöringsmedel.	<b>Varför</b>	De svenska läroböckerna förklarar tillsammans varför närmiljön, resurssparande och olycksförebyggande åtgärder är viktigt. Städförklaringar ges.
<b>Finska läroböcker</b>		<i>Smaskens!</i>		<i>Mat hälsa miljö</i>		
	<b>Vad</b>	Städning, tvätt, och skovård. Trivsel och hemtrevnad. Rengöringsmedel utifrån pH-värde. Energisparande. Begränsade naturresurser och hållbar utveckling. Miljösymboler. Sopsortering.	<b>Vad</b>	Städning med trivsel och ansvar som perspektiv. Tvätt och skovård. Rengöringsmedel utifrån pH-värde. Kretsloppet. Begränsade naturresurser och hållbar utveckling. Miljösymboler. Sopsortering.	<b>Vad</b>	Böckerna skiljer boendekapitel och miljö åt. Städ och tvätt är huvudmoment. Sparande av resurser, sopsortering och miljösymboler. Rengöring av bastu och skor, liksom pH-värde, trivselperspektiv och rengöringsmedel utifrån pH-värde skiljer ut de finska läroböckerna från de svenska.
	<b>Hur</b>	Instruktioner ges om hur städning inklusive basturengöring och tvätt inklusive skovård genomförs. Hur krukväxter sköts.	<b>Hur</b>	Instruktioner ges om hur städning inklusive basturengöring och tvätt inklusive skovård genomförs. Hur miljövänliga tvättmedel väljs. Vatten- och energisparande.	<b>Hur</b>	Gemensamt för de båda finska läroböckerna är att de ger instruktioner för hur städning inklusive basturengöring och tvätt inklusive skovård genomförs. Hur krukväxter sköts, miljövänliga tvättmedel väljs och vatten- och energi sparas tas upp i <i>Mat hälsa miljö</i> .
	<b>Varför</b>	Skovård gör att skorna håller längre. Det förklaras varför städredskapen behöver. Val av rengöringsmedels motiveras, liksom återvinning.	<b>Varför</b>	Städning förebygger allergi och bakterietillväxt. Förbehandling av tvätt motiveras, liksom val av tvättmedel. Argument för att spara naturresurser.	<b>Varför</b>	Utöver allergisynpunkter på städning tillägs hygienaspekter. Förbehandling av tvätt förklaras i <i>Smaskens!</i> . Miljön sparas genom att begränsa användningen av naturresurser, och genom återvinning i den finska läroböckerna.

## Slutledning

### *Vad*

Den svenska läroboken *Hem- och konsumentkunskap* delar upp boende och resurshushållning i var sitt fristående kapitel som är oberoende av varandra. I läroboken *Hem- och konsumentkunskap för dig* ingår däremot resurshushållningen inom området boende och har inget eget kapitel. De finska läroböckerna skiljer boende och miljö i kapitlen trots att ett huvudmoment i huslig ekonomi heter hem och miljö. De svenska läroböckerna tar ett historiskt och ett internationellt perspektiv på boende. Boendeområdet i de svenska läroböckerna behandlas därutöver genom förberedelse inför flytt, inredning, olycksförebyggande åtgärder, tvätt och städning. I de finska läroböckerna rör boendeområdet tvätt, skovård, städning, inklusive rengöring av bastu och val av rengöringsmedel och att hjälpas åt i skötsel av hemmet. Skovård och instruktioner rengöring av bastu saknas helt i de svenska läroböckerna. De svenska läroböckerna har ett s.k. 'klara-dig-själv'-perspektiv medan de finska har ett 'hålla ihop-familjen'-perspektiv. Ett individualistiskt perspektiv möter ett socialt.

### *Hur*

Hur skötsel av hemmet ska utföras finns det tydliga scheman och instruktioner för i alla läroböcker. Scheman för exempelvis tvättråd och fläckborttagning kan upplevas som bromsklossar i texten men är antagligen menade att fungera som framtida uppslagsverk för eleverna. Instruktioner och tillvägagångssätt för sortering av tvätt och putsning av fönster kan kännas övertydliga, dock har bilden på hur en skjorta stryks i *Hem- och konsumentkunskap för dig* en given plats. *Smaskens!* och *Mat hälsa miljö* har utförliga instruktioner om hur val av rengöringsmedel utifrån pH-värde görs, fakta som saknas i läroböcker i hem- och konsumentkunskap.

### *Varför*

Det fanns fler förklaringar till fenomenet i läroböckerna än vad vi från början trodde men även kunde utläsa. Många är dock otydliga och på en, för eleverna, allt för låg kunskapsnivå. Ett exempel på en allt för enkel förklaring är i *Hem- och konsumentkunskap för dig* där fördelen med att välja miljövänliga tvättmedel är att det har stor betydelse för miljön, men varför då? Läroboken *Mat hälsa miljö* betonar vikten av att hålla bakterietillväxten i schack i städningen och syftar på basturengöringen som bara förekommer i finska läroböcker. *Hem- och konsumentkunskap* förklarar vikten av att vara rädd om närmiljön. För övrigt är det de finska läroböckerna som lägger störst vikt vid trivsel och hemtrevnad.

## Diskussion

Lärande för hållbar utveckling tid och behöver läras ut över tid för att ge bestående kunskaper (Skolverket, 1999). Handlingskompetens, som är ett centralt begrepp inom en hållbar utveckling, handlar om att finna metoder för att vilja handla (Regeringskansliet, 2004). Lärare kan inte ge eleverna information om t.ex. katastrof i Afrika och tusentals svältande barn och låta informationen förbli information. Eleverna behöver bearbeta fakta till kunskap och eventuell handling. För att eleverna ska bli handlingsbenägna behöver de fokusera det positiva, inspirerande, inte enbart utlämnas med negativa, faktiska scenarier.

Skolans styrdokument förändras i takt med att samhället och som lärare gäller det att hålla sig uppdaterad. De svenska kursplanerna har gått från att omfatta fem kunskapsområden i Lgr80, tre områden och två övergripande mål i Kpl94 till den senaste svenska kursplanen där fyra perspektiv ska genomsyra vart och ett av de fyra kunskapsområdena i hem- och konsumentkunskap. De finska läroplanerna har däremot gått från fyra huvudmoment och fyra övergripande kunskapsområden (senare temaområden) till att helt uteslutit övergripande områden i LP04. Huvudmomenten i huslig ekonomi har istället vidgats innehållsmässigt vilket ger ämnet både överskådlighet och djup. Färre områden och perspektiv, alternativt sammanslagna, skulle göra kursplanen för svensk hem- och konsumentkunskap mindre komplex. Det kan upplevas som stressigt för lärare och elever att alla områden och perspektiv skall ingå i undervisningen under 118 timmar. Finsk huslig ekonomi har 154 timmar, 36 timmar mer per läsår än dess motsvarighet i Sverige, för att eleverna ska uppnå målen i ämnet. Ett ämnesövergripande arbetssätt kan då ses som ett sätt att dela upp ansvaret mellan ämnen som har likadana perspektiv på kunskapsområden och undervisning som i hem- och konsumentkunskap. Detta arbetssätt kan då skapa ett övergripande mål och samarbete i mellan andra ämnen, så att det för eleverna uppstår en förståelse om vad som händer när t.ex. vatten kokar.

Boendeområdet får stå tillbaka för övriga kunskapsområden i hem- och konsumentkunskap (Börjesson & Shanahan, 1985). I samband med urbaniseringen i Sverige hade kunskapsområdet boende hade sin givna plats i ämnet för att främja hygien och motverka bakterietillväxt (ibid). Hur kan boendets syfte vidgas för att inte området ska komma i skymundan. Boende har idag en viktig del i lärande för hållbar utveckling. Tvätt, städ, vatten- och energikonsumtion, inredning etc. har alla miljömässiga, ekonomiska och sociala delar. Dessutom står det i kursplanen att verksamheterna i hushållet ska samspela (Skolverket, 2000a), vilket inte går att bortse ifrån. De läroböcker som användes i vår analys visar på att de utgår från de kunskapsområden som kursplanen från 2000 omskriver men den föreskriver också att kunskapsområdena skall integreras till en meningsfull helhet, följer läroböckerna verken mål eller meningen med dessa.

Området boende har i de tre senaste svensk kursplanerna gått från att innefattas i miljö och hygienundervisningen i Lgr80, har ett område i mitten av tre i Kpl94 till att bli det tredje i raden av fyra kunskapsområden i Kpl100. Boendemiljö och hygien presenterades på andra plats av fyra finska huvudmoment. Hem och miljö i LP94 återfanns på tredje plats medan hem och miljö i den senaste läroplanen har halkat ner till fjärde och sista platsen i LP04. Det behöver inte vara av vikt vilken turordning kunskapsområdena presenteras i men i kursplanens text finns utrymme för en hierarkisk tolkning. I den svenska kursplanen, Kpl100, används benämningen hem istället för den mer formella termen bostad. I den äldsta finska läroplanen, LP85, kallades boende området för boendemiljö och hygien och fokuserades mycket på inomhusmiljö: ergonomi, trivsel och trygghet. Därefter döptes huvudmomentet om till hem och miljö med LP94, vilket är namnet även i LP04. Huslig ekonomi har nu chansen att omfatta även utomhusmiljön. I kommentarer för kursplan kan utläsas att hem är en mer ombonad benämning på bostad. Kanske borde det svenska kunskapsområdet boende helt döpas om till hem, eller varför inte hem och miljö, liksom det finska huvudmomentet. Boendeområdet har, ur hållbarhetssynpunkt, mycket att vinna på att innefatta både inomhus- och utomhusmiljö, det enskilda och det tredje rummet (Personlig kommunikation, 5 december, 2005). Ett samspel mellan hem, och samhälle och natur är ekonomiskt, socialt och miljömässigt fördelaktigt och återopnas i kursplan för hem- och konsumentkunskap (Skolverket, 2000). Varken den senaste svenska benämningen hem eller kunskapsområdet

boende talar för miljön utanför hemmets fyra väggar. Dock ska ett resurshushållningsperspektiv genomsyra alla kunskapsområden.

Med Lgr80 tillkom en allt mer individanpassad undervisning för att stävja elevers stök och ovilja till skolarbete (Richardson, 2004). I boendesynpunkt finns det mycket kunskap att vinna genom att anpassa undervisningen till elevers egna frågor och intressen (Personlig kommunikation, 5 december, 2005). Förändringarna till mer elevaktiv, värde- och miljöundervisning, som återopas i Kpl100 i jämförelse med Kpl94, stämmer väl överens med lärande för hållbar utveckling (Regeringskansliet, 2004). Kpl100 är mer öppen för tolkning än sina föregångare inom boendeområdet, då boendes innehåll inte förklaras men dess mål för eleverna att sträva mot och uppnå. Den senaste finska läroplanen, LP04, har tvärtom blivit mer centralt styrd och begränsad för egen tolkning trots att denna är fyra år nyare än Kpl100. Frågan är hur den nästkommande svenska kursplanen kommer att se ut, om den kommer att färgas av den finska nybehaviorismen eller ej. Oavsett borde boende, relaterat till för hållbar utveckling, ha en given plats.

Boendeområdet omfattar tvätt, städ och miljöansvar i samtliga styrdokument som ingick i vår analys och jämförelse. Eleverna ska, enligt dessa, lära sig att vårda ett hem utifrån rådande resurser. Detta ger stor frihet att utforma boendeundervisningen utifrån elevernas önskemål och lärarens pedagogiska övertygelse. Den rådande svenska kursplanen, Kpl100, ger läraren större frihet än tidigare inom boendeundervisning då riktlinjer för vad som ska ingå i boende är knappt och hur undervisningen ska bedrivas inte har skrivits ut. Däremot framgår varför man ska ha kunskaper i boende tydligt. Den senaste finska läroplan, LP04, har gått tillbaka något i sin utformning och ger vissa ramar för vad och hur undervisningen kan bedrivas. Hurspekten med förslag till ämnesövergripande undervisning som har blommat ut i de två senare finska läroplanerna medan förslag till interaktion med andra ämnen har fallit bort i Kpl94 och Kpl100. Detta är ofördelaktigt ur hållbar utvecklingssynpunkt, då tvärvetenskapliga arbetssätt främjar hållbarhet. En tvärvetenskaplig ingår av tradition, enligt Turrki, i ämnet huslig ekonomi (Aho, 1995). Detta gäller även hem- och konsumentkunskap.

I läroboksanalysen framkommer att alla böcker fokuserar tvätt och städ. Därutöver tillkommer andra specialområden. Den traditionella klippa-och-klistra-uppgiften i hem- och konsumentkunskap bygger på omfattande inredningsavsnitt i de svenska läroböckerna. De elever som uppskattar uppgiften (Börjesson & Shanahan, 1985) och/är mogna för att ta ett flyttperspektiv (Personlig kommunikation, 5 december, 2005) ska givetvis ha möjlighet att erfa den kunskap som inryms i uppgiften. Det finns dock lika många uppgifter som det finns elever om läraren in bjuder eleverna i planering av undervisningens innehåll och form. De svenska läroböckerna tar ett individualistiskt flytta-hemifrån-perspektiv medan de finska läroböckerna rör familjen, hemtrevnad och sammanhållning. Kanske vore ett mellanting mellan individ och samhälle att föredra, gärna i förhållande till miljö. De historiska och internationella aspekterna i de svenska läroböckerna saknas i de finska, då undervisning om samband mellan då och nu, lokalt och globalt främjar lärande för hållbar utveckling (Regeringskansliet, 2004).

De fyra läroböckerna som vi har jämfört i denna rapport kan uppfattas som en aning moraliserande med många uppmaningar om hur man borde leva istället för att uppmuntra till en hållbar livsstil. Möjligtvis kan detta väcka negativ inställning bland eleverna i strävan efter att verka för en god hemmiljö. *Hem- och konsumentkunskap för dig* är den lärobok som ger det största sammanhanget emellan boende och miljö, ett tvärvetenskapligt synsätt, vilket är

viktigt för elevernas kausala orsak/verkan-förståelse och ett hållbart lärande (Regeringskansliet, 2004).

Alla de fyra läroböckerna ger då och då allt för tydliga instruktioner som kan trötta ut den mest intresserade, bättre är då att undervisningen bygger på elevers egna frågor (Skolverket, 2000b; personlig kommunikation). En del svar kan ges i boken medan nya frågor formuleras. Böckernas varför-aspekter är tillräckligt många, även om de ibland är intetsägande och aningen fördummande; såsom när det i *Hem- och konsumentkunskap för dig* förklaras att miljövänliga tvätt- och rengöringsmedel är bra ur för miljön.

Vi håller inte med lärarna i NU-03, som tycker att det finns för lite tillfredsställande utrustning för att kunna undervisa i boende. Då man exempelvis ska demonstrera hur man tvättar kläder i maskin kan denna uppgift utgå som hemläxa eftersom alla elever kanske inte har likadana tvättmaskiner och om än inte har tillgång till en. Vidare inspiration för undervisning i boende kan finnas i den närmiljö som man själv befinner sig i t.ex. det egna hemmet, tidningar, arkitektur etc. Ämnet hem- och konsumentkunskap har allt att vinna på att söka inspiration utanför Sveriges gränser genom utbyte av erfarenheter och läromedel mellan skolor (Niskanen, 2002).

Internationella överenskommelser, nationell politik och skolans styrdokument talar alla samma språk, hållbar utveckling har kommit för att stanna. Hållbarhet innefattar miljömässiga, ekonomiska och sociala aspekter som bör tas med i beaktande i boendeundervisningen men också finna inspiration ur. För att nå hållbar utveckling, som är mål både i enskilda ämnen, skolan och samhället i stort är tvärvetenskapligt lärande en viktig del. Eleverna behöver få förståelse för naturen och se samband mellan individen, samhället och miljön. Detta kan ge eleverna ett varaktigt intresse för hållbarhetsfrågor och få dem att erövra, den för hållbar utveckling så viktiga, handlingskompetensen. Hem- och konsumentkunskapen ska ansvara för lärande för hållbar utveckling, säger Edman i sitt slutbetänkande *Bilen, biffen och bostaden* (Edman, 2005). Vi instämmer med Edman och ser stor potential i lärande för hållbar utveckling i hem- och konsumentkunskap, i synnerhet inom boendeområdet. Detta överensstämmer med ämnets rationella, funktionalistiska bakgrund (Personlig kommunikation, 5 december, 2005) och medför att undervisningen i boende till viss del, med lärarnas goda samvete, kan gå på rutin.



## **Slutsats och förslag på vidare forskning**

Undervisning om boende för hållbar utveckling tar avstamp i elevers egna frågor.

Ämnesövergripande undervisning kan underlätta lärandet för hållbar utveckling hem- och konsumentkunskap då fler ämnen medför tvärvetenskapliga perspektiv på området.

Kunskapsområdet boende behandlas, med fördel för lärande för hållbar utveckling, ämnesövergripande med de tre andra kunskapsområdena i hem- och konsumentkunskap.

Förslag på fortsatt forskning inom kunskapsområdet boende kan vara att fördjupa sig i hur undervisningen i boende bedrivs i klassrummet men även hur ett ämnesövergripande arbetssätt fungerar i verkligheten.

## Referenser

- Aho, K. (red.). (1995). *Upplevelser och levnadskonst. Huslig ekonomi*. Helsingfors: Universitetsstryckeriet.
- Algotsson, S. & Eriksson, G. (2003). *Hemkunskap för dig*. Ett läromedel för grundskolans senare del. Stockholm: Natur och kultur.
- Aspeqvist, H. (2005). Adèle Lagerqvist. *Svenska Dagbladet*. 2005-11-20.  
[http://www.svd.se/dynamiskt/familj/did\\_11077052.asp](http://www.svd.se/dynamiskt/familj/did_11077052.asp) (2005-12-15)
- Börjesson, V. & Shanahan, H. (1985). *Boende och miljö i hemkunskapsundervisningen i ett urval av Göteborgs grundskolor*. Göteborg.
- Ejvegård, R. (2003). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Hedelin, A., Olofsson, M., Sjöholm, E., Arvidsson, K. (2005). *Hem- och konsumentkunskap. Åk 6-9*. Malmö: Interskol.
- Immonen, P., Lümatainen, A., Palojoki, P. (2005). *Smaskens!* Första upplaga 2002. Borgå: Söderström & C:o Förlags Ab.
- Klingander, B & Edström, B. (1996). Rapport 1995/96:10. *Kunskap för vardagslivet. Hushållsekonomi och konsumentkunskap i grundskolan*. Vällingby: Konsumentverket.
- Liljestrand, B. (1993). *Språk i text. Handbok i stilistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundh, H. (1983). *Till gagn för hem och samhälle*. Ljungbergs Boktryckeri AB.
- Läraryrket. (2005). Det finska undret. *Lärarnas tidning Nr 10/2005*.
- Miljömålsrådet. (2005). *Miljömålen – för barnens skull!* Miljömålsrådets uppföljning Sveriges 15 miljömål. de Facto.
- Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat, et.al. (2001). *Fem år efter Istanbul – erfarenheter, lärdomar och utmaningar*. Stockholm.
- Niskanen, A-M & Rönström, B. (2001). *Mat, hälsa, miljö*. Första svenska upplagan. Esbo: Schildts förlag.
- Niskanen, A-M. (2002). 28 november. Lärobok för huslig ekonomi. *Hushållsvetaren, nr 6/2002*. <http://www.hushallsvetaren.net/main.asp?ArticleID=9695> (2005-12-15)
- OECD (2005). *PISA 2003. Technical Report*, OECD, Paris
- Regeringens proposition 1992/93:180. *Om riktlinjer för en kretsloppsanpassad samhällsutveckling*.

- Regeringens skrivelse 2002/03:29. *Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling*. [www.regeringen.se](http://www.regeringen.se)
- Regeringskansliet. Miljödepartementet. 2003/04:129, Sammanfattning. *En svensk strategi för hållbar utveckling – ekonomisk, social och miljömässig*.
- Richardson, G. (2004). *Svensk utbildningshistoria. Skola och samhälle förr och nu*. Lund: Studentlitteratur.
- Seppänen, T(uula) (2001). *En hållbar utveckling inom grundskolans undervisning i huslig ekonomi*. Helsingfors: Utbildningsverket.
- Skolstyrelsen. (1985). *Grunderna för grundskolans läroplan 1985*. Helsingfors: Statens tryckericentral.
- Skolverket (1999). *Överenskommet! Fem internationella överenskommelser som ligger till grund för de nya läroplanerna*. Stockholm: Liber.
- Skolverket (2000a). *Grundskolans kursplan och betygskriterier*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2000b). *Kommentarer till grundskolans kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2004). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003*. Rapport 253. Huvudrapport – bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2006). *Om Skolverket*. <http://www.skolverket.se/sb/d/180/a/163> (2006-01-05).
- Skolöverstyrelsen. (1980). *Läroplan för grundskolan. Allmän del. Mål och riktlinjer, timplaner, föreskrifter för timplaner samt kursplaner*. Stockholm: Liber UtbildningsFörlaget.
- SOU 2004:104. Betänkande av kommittén för utbildning för hållbar utveckling. *Att lära för hållbar utveckling*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2005: 51. Edman, S. (2005). *Bilen, biffen och bostaden. Hållbara laster – smartare konsumtion*. Slutbetänkande.
- Uljens, M. (red.). (1997). *Didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet. (1985). Skollagen. (1985:1100). <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3910> (2005-12-15)
- Utbildningsdepartementet. (1994). *Kursplaner för grundskolan*. Stockholm: Fritzes.
- Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94*. Stockholm: Skolverket och Fritzes.
- Utbildningsstyrelsen. (1994). *Grunderna för grundskolans läroplan 1994*. Helsingfors: Tryckericentralen.

Utbildningsstyrelsen. (1999). *Kriterier för slutbedömningen i den grundläggande utbildningen. Goda kunskaper och färdigheter (vitsordet 8) i de gemensamma ämnena*. Helsingfors: Universitetstryckeriet.

Utbildningsstyrelsen. (2004). Föreskrift 1-3/011/2004. *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen*. Finland, Vammalan Kirjapaino Oy: 2004.

Utbildningsstyrelsen. (2004b). *Timplanefördelning i den grundläggande utbildningen*. <http://www.oph.fi/svenska/SubPage.asp?path=446,17641,8190>, (2005-12-21).

Världskommissionen om miljö och utveckling. (1987). Bruntland Kommissionens FN-rapport. *Vår gemensamma framtid*.

## Bilaga

*Intervjufrågor till lärarutbildare i hem- och konsumentkunskap (personlig kommunikation, 5 december, 2005):*

- Anser du att mycket av undervisningen i hem- och konsumentkunskapen går på rutin, t.ex. klippa och klistra ihop din framtida lägenhet?
- Hur arbetar ni på er skola/skulle du vilja arbeta?
- Hur viktig tycker du att undervisning i boende är i hem- och konsumentkunskap?
- Ser du en koppling mellan boende och hållbar utveckling?
- Vad anser du om undervisning för hållbar utveckling?